

Εἰς τῶν ἀγαπητῶν μου κ. Μιχαὴλ καὶ κ. Σταυροῦ μετὰ τῶν ἐμῶν
ἐπὶ τῶν νῦν ἐστὶν 1941 ἔχον. κ. Μυρτ. Αποστολίδου.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΤΑ ΞΕΝΟΦΑΝΗ
ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΟΝΟΜΑΤΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΙΣΤ. ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ : Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΓΕΙΛΑΟΥ 23

1940

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΤΑ ΞΕΝΟΦΑΝΗ
ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΟΝΟΜΑΤΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΑΤΥΧΟΝΤΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΙΕΤ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ : Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΑΔΟΥ 23

1940

I

Pulpudeva (Πουλπουδέβα ή Πουλπούδενα ή Πούλπουδέβα)

1) Τὸ Θρακικὸν τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα Pulpudeva ἀπαντᾷ μόνον παρὰ τῷ Γότθῳ ἱστοριογράφῳ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Κρότωνος Jordanes (γοτθιστὶ Jornandes) ἀκμάσαντι περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου μ. Χ. αἰῶνος. Οὗτος ἀφηγουμένος τὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Λουκούλλου εἰς τὴν Θράκην (73 π. Χ.)¹ ἐν τῷ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχοντι συγγράμματι του «de brevatione chronicorum» ἢ «de regnorum concessione», ὡς ὄντι ἀδεξιῶ συμπιλήματι ἐκ διαφόρων προγενεστέρων πηγῶν περὶ τῆς παγκοσμίου ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 551 μ. Χ. ἱστορίας, λέγει: «Si quidem primus in Thracia contra Bessos pugnans eos, qui in fortitudine famaue praeibant, devicit, Emimontiosque (γρ. Aemimontiosque) debellans Pulpudeva, quae nunc Philippopolis, et Uscudama, quae Adrianopolis vocitantur, in Romanorum redegit domino»². καὶ «Philippus (imperator)... urbemque nominis sui in Thracia, quae (γρ. quae) dicebatur Pulpudeva, Philippopolin reconstruens nominavit»³. Τοῦτ' ἔστι: τὸ παλαιὸν τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα (τὸ Θρακικόν) ἦτο Pulpudeva, ὅπερ ἀνακτίσας αὐτὴν ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Φίλιππος (;) μετέβαλε μετονομάσας ἐκ τοῦ ὀνόματός του Φιλιππούπολιν.

Ὁ αὐτὸς ὅμως συγγραφεὺς ἐν τῷ ἑτέρῳ του συγγράμματι «de origine actibusque Getarum», ὅπερ ἀντιγραφὴ ὄν ἔργου τοῦ Κασσιωδώρου μετὰ προσθηκῶν ἐκ τῶν τοῦ Μαρκελλίνου καὶ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων εἶναι σπουδαία ἡμῖν νῦν ἱστορικὴ πηγή, ἄτε ἀπολομένου τοῦ πρωτοτύπου, γράφων περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γότθων ἐπὶ Δεκίου (251 μ. Χ.) πολιουρκίας καὶ ἀλώσεώς τῆς Φιλιππουπόλεως⁴, εἰ καὶ δις ὀνομάζει τὴν πόλιν,

¹ Ποβλ. Eutropii, VI, 10.—Marcellini, XXVII, 4, 11.

² Jordanis, Romana, ἔκδ. Th. Mommsen, σελ. 28, 16 ἐν τοῖς Monumenta Germaniae historica, Berolini ἔτ. 1932.

³ Αὐτόθι, σελ. 37, 5.—Ἐκ τούτου ἐλήφθη τὸ ὄνομα καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου Ἀγγλοῦ συγγραφέως τῆς τρίτης σταυροφορίας ἐν τοῖς: Bongarsia gesta dei per Francos, σελ. 1159.

⁴ Ἰδὲ καὶ Δεξιππου, fr. 19 σελ. 677, τόμ. III, Fragmenta historicorum Graecorum, ἔκδ. Didot.—Συκελλου, Χρονικὸν σελ. 376.—Ζωσίμου, I, 23.—Marcellini, XXXI, 5, 15.—Γρηγορίου, Ρωμ. ἱστορ. I, β'.—Aurel. Victoris, Decius 29.

μεταχειρίζεται μόνον τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς ὄνομα Philippopolis: «Ubi Decio superveniente imperatore tandem Cniva in Haemi partibus, quae non longe aberant, recessit unde apparatu disposito Philippopolim ire festinans» καὶ κατωτέρω: «Cniva vero diu obsessam invadit Philippopolim praedaeque potitus Prisco duce, qui inerat, foederavit, quasi cum Decio pugnaturum»¹.

2) Ἀπορίας ἄξιον τὸ ὅτι τὸ ὄνομα Pulpudeva εἶναι ὅλως ἄγνωστον τῷ ὀλίγον τι προγενεστέρῳ τοῦ Jordanes Μαρκελλίῳ, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ μνημονεύσῃ, ὡς μνημονεύει τὸ Θρακικὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως Uscudama² καὶ τῷ συγχρόνῳ τοῦ Jordanes Προκοπίῳ, ὅστις ἐν τῷ περὶ κτισμάτων συγγράμματι του ἀριθμεῖ πληθὺν Θρακικῶν τοπωνυμῶν ληγουσῶν εἰς πάρα-παρον καὶ εἰς δέβα-δάβα, διατηρηθεισῶν μέχρι τῶν χρόνων του, ὅπου πλέον ἢ Θρακικὴ γλῶσσα δὲν ἐλαλεῖτο ἀντικατασταθεῖσα πανταχοῦ τῆς Θράκης διὰ τῆς Ἑλληνικῆς³, οἷον Κομνούδεβα παρὰ τῇ Ροδόπῃ⁴, Ζυκίδεβα καὶ Ζισνούδεβα παρὰ τῷ Ἰστρῷ⁵, Αἰάδαβα παρὰ τῇ Ροδόπῃ⁶, Κοινμέδαβα καὶ Βορεδέδαβα⁷ καὶ Συκίδαβα⁸ παρὰ τῷ Ἰστρῷ καὶ ἄλλα⁹. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ὅτι οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς οὔτε προγενέστερος τοῦ Jordanes Ἑλλήν οὔτε Λατῖνος οὔτε μεταγενέστερος Βυζαντινὸς ἢ Εὐρωπαῖος μνημονεύει τὸ ὄνομα οὔτε ἐπιγραφὴ τις ἔχει τοῦτε δεξιόσθεν αὐτῶν. Ἐνεκα τούτου καὶ τῆς μὴ γενομένης τοῦ ὀνόματος μνείας ἐν τῷ σπουδαιότερῳ τοῦ Jornandes συγγράμματι, τῇ Γοτθικῇ ἱστορίᾳ, θὰ ἐκινδυνεύῃ τις εὐκόλως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ Pulpudeva εἶναι πλάσμα τοῦ ἀγαθοῦ ἐπισκόπου, φιληδυνῶντος εἰς τὴν ἀναγραφὴν καινοφανῶν καὶ περιέργων ἐν ταῖς μυθογραφικαῖς του ἀφηγήσεσιν, ἂν μὴ ἡ κατάφωρος αὐτοῦ ἄγνοια τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος ἢ τοῦλάχιστον τοῦ πρώτου συνθετικοῦ αὐτοῦ Pulpu (=Φίλιππου) ἀπέκλειε τὴν ὑπόθεσιν. Διότι προφανῶς, ἂν ἐγίνωσκε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ Πουλπουδέβα εἶναι τὸ παλαιότερον τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα, ὅπερ ὁ Φίλιππος

¹ Jordanis, Getica XVIII, ὑπὸ Nasard, Paris, ἔκδ. Didot, ἔτ. 1878.

² Marcellini, XXVII, 4.

³ Ἰδὲ Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, σελ. 86 § 9, Θρακικά, τόμ. Α'. ἔτ. 1928, Ἀθήναι.

⁴ Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων, IV, 4, σελ. 284 ἔκδ. Βόννης.

⁵ Αὐτόθι, IV, 11, σελ. 307.

⁶ Αὐτόθι, IV, 4 σελ. 284.

⁷ Αὐτόθι, IV, 2, σελ. 282.

⁸ Αὐτόθι, IV, 7, σελ. 292.

⁹ Ἰδὲ Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Περὶ Φιλιππουπόλεως, σελ. 342 § 3, Θρακικά, τόμ. Α'.

(ἀδιάφορον τίς) ἀνακτίσας αὐτὴν μετωνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου του ὀνόματος *Φιλίππου πόλιν*, διότι καὶ τὸ ὄνομα *Πουλπου-δέβα* ἐτέθη ὑπὸ τῶν Θρακῶν πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀνδρικοῦ τῆς πόλεως καὶ σημαίνει ὅτι καὶ ἡ *Φιλίππου πόλις*. Ἐπομένως ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ γνησιότης τοῦ ὀνόματος, ληφθέντος ἐξ ἐγγράφου τινὸς πηγῆς ἢ ἐκ προφορικῆς παραδόσεως, ἀνεξακριβώτου τόγε νῦν.

Τὸ πρῶτον τῆς λέξεως *Pulprudeva* συνθετικὸν εἶναι καθ' ἡμᾶς αὐτὸ τοῦτο τὸ *Φιλίππου* παρεμφαμένον· ἐπειδὴ δὲ τὸ δεύτερον *deva* (δαισι *dava*) εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀπόδοσις τοῦ *πόλις*, καθ' ὅσον τὸ *deva-dava* θρακιστὶ σημαίνει *χωρίον-συνοικισμόν*¹, τὸ *Πούλπου-δέβα*, δηλ. τὸ *Φιλίππου-δέβα* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ *Φιλίππου-πόλις*. Ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προϋπήρχε τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, οὐ φέρει τὸ ὄνομα, ἀνιδρύσεως τῆς πόλεως, ἥτις εἶχεν ἄλλα ὀνόματα. Ἡ βαθμιαία δὲ τῷ ὀνόματος σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέλιξις ἐγένετο πιθανῶς κατὰ τήνδε τὴν κλίμακα.

Τὸ *Φιλίππου-deva*, ὡς ἐλέχθη ἀναμφιβόλως τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν περιοίκων Θρακῶν ἅμα τῇ ἀνιδρύσει τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀργεάδου Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου (342, π. Χ.)² ἢ ἅμα τῇ ἐπικρατήσει τοῦ Ἑλληνικοῦ *Φιλίππου πόλις*, προϋφέρετο ἐν παραθέσει *Philippu-deva* ἢ κατὰ ψήλωσιν *Pilippu-deva* καὶ ἐν συνθέσει *Pilprudeva*· τούτῳ μετατάπη εἰς *Pilprudeva* κατ' ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *π* τῆς συλλαβῆς *π* πρὸ τοῦ ἰσοσφῶς ἐπιτόνου *υ* τῆς ἀκολουθοῦσης συλλαβῆς *πύ* καὶ τὸ *Pilprudeva* ἐγένετο *Pulprudeva* κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ ἀτόνου *ι* τῆς συλλαβῆς *π* πρὸς τὸ ἐπίτονον *υ* τῆς ἀκολουθοῦσης συλλαβῆς *πυ*.

3) Ἐπειδὴ τὰ παρὰ Προκοπίῳ μνημονευόμενα τοπωνύμια εἰς *δεβα-δαβα* εἶναι πάντα ἀνεξαίρετως πολυχνῶν καὶ δχυρῶν καὶ οὐχὶ πόλεων, οἷα ἦτο ἡ Φιλίππου πόλις κατὰ τε τοὺς Μακεδονικοὺς καὶ Ρωμαῖκοὺς χρόνους, ὁπότε ἐλαλεῖτο ἡ Θρακικὴ γλῶσσα, αἱ δὲ πόλεις ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Θρακῶν ἢ *βρίαι* (*brīae*) κατὰ τὸν Στράβωνα³ ἢ *λέβαι* κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁴ (πρβλ. Πολτυομβρία, Μεσημβρία, Μελαμβρία, Σηλυβρία, Μενε-

¹ K r e k, Einleitung in die slavische Literaturgeschichte, ἐκδ. 2α, σελ. 554 σημ.—K r e t s c h m e r, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, σελ. 222.

² P l i n i i, hist. n. IV, 11, 41., Δ ε ξ ί π π ο υ, fr. 20., Λ ο υ κ ι α ν ο ὦ, Δραπέται, 25., Π λ ο υ τ ἄ ρ χ ο υ, περὶ περιεργίας, 10., Θ ε ο π ὅ μ π ο υ, fr. 122., T a c i t i, ann. II, 28., T. L i v i i, XXXIX, 53., Π ο λ υ β ί ο υ, XXIV, 6., Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ ἀπὸ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος μετὰ τοῦ ὀνόματος Φ ι λ ι π π ὀ λ ι ς καὶ νομίσματα τῆς πόλεως.

³ Σ τ ρ ἄ β ω ν ο ς, VII, 6, 1.

⁴ Ἡ σ υ χ ί ο υ, II, 437, λ. λ έ β α.

βρία, Σελαβρία, Ἀλαιβρία, Μοσκοβρία, Βολβαβρία καὶ Ἀβρολέβα, Ἀστελέβα), ἔπεται ὅτι ἡ Φιλίππου πόλις ὀνομάσθη *Pulprudeva* ὑπὸ τῶν Θρακῶν κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη χρόνους τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνιδρύσεώς της, ὡς προεργήθη, ὅτε ἀκόμη ἦτο ἀπλοῦν στρατιωτικὸν φρούριον (ὄχυρόν) μετ' ὀλιγαριθμίων ἀποίκων, τὸ πλεῖστον Ἑλλήνων, καὶ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀναπτυχθῆ εἰς μεγάλοπολιν. Ἄρα τὸ Θρακικὸν ὄνομα τῆς πόλεως φαίνεται ὅν ἀρχαιότερον τοῦ *Φιλίππου πόλις*, ὅπερ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος παρὰ Πολυβίου¹, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνιδρυθεῖσα καὶ ὄχυρωθεῖσα πρῶτην *Κε(ν)δρισὸς-Εὐμολπιάς*² ὀνομάσθη ἐν ἀρχῇ *Πονηρόπολις*³. Οὐδαμῶς ὁμως ἀποκλείεται καὶ ἡ βραδύτερον Θρακικὴ μετονομασία μετὰ τὴν ἐπικρατήσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος *Φιλίππου-πόλις*. Ὡστε κατὰ ταῦτα ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν ὀνομάτων τῆς πολωνύμου ταύτης πόλεως ἀνὰ τοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνδρικοῦ τῆς Φιλίππου ἱστορικοῦ ὀνόματος εἶναι : *Κε(ν)δρισὸς - Εὐμολπιάς - Πονηρόπολις - Πουλπούδεβα* (Φιλίππουδεβα) - *Φιλίππου πόλις* ἢ *Φιλίππου πόλις*.

Ἐνδέχεται ὁμως οἱ περιοικοὶ Θρακῆς μεταφράζοντες πιστῶς ἐν τῇ γνώσει των τὸ ὄνομα *Φιλίππου πόλις* νὰ ἀπέδωκαν αὐτὸ διὰ τοῦ *Φιλίππου λέβα*, δηλ. διὰ τοῦ *Πουλπουλέβα*, ἐξ οὗ ἴσως προήλθεν τὸ Ἰορδάνειον *Πούλπου-δέβα*. Ἀλλὰ ὁ *Jordanes* εἶπε κατὰ κακὴν ἀντιγραφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ χειρογράφου, ὅπερ εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν, εἶτε κατὰ κακὴν ἀνάγνωσιν ἐαυτοῦ ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν χρόνων του τοπωνυμίων εἰς *δέβα* ἀνέγνω, ἀντὶ ΠΟΥΛΠΟΥΛΕΒΑ - ΠΟΥΛΠΟΥΔΕΒΑ ἐκλαβὼν τὸ *Λ* ὡς *Α* καὶ οὕτω τὸ ἀρχικὸν *Πουλπου-λέβα* μετέπλασεν εἰς *Πουλπου-δέβα* (*Pulprudeva*), ὅπερ παρεδόθη ἡμῖν καὶ οὐ ἀδύνατος εἶναι ὁ ἔλεγχος ἐλλείψει ἄλλων μαρτυριῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὄνομα τῆς πόλεως *Πούλπου-λέβα* ἔρχεται μετὰ τὸ *Φιλίππου-πόλις*. Ἀπλῇ ὑπόθεσις.

4) Μετὰ νέκρωσιν δεκάδος αἰώνων τὸ Ἰορδάνειον *Πουλπούδεβα* ἐπανερχεται ἐπισκοπικῇ εὐλογίᾳ εἰς τὴν ζωὴν ὑπὸ Σλαυικὴν περιβολὴν καὶ ἐμφανίζεται ὡς *Plüpdive*, οὐχὶ ὁμως ὡς ὄνομα πλεόν τῆς ἐν Θράκῃ Φιλίππου πόλεως, ἀλλὰ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως τῶν *Φιλίππων*. Τοῦτο ἀνεκρινώθη κατὰ τὸν *Jirecek*⁴ ὑπὸ τοῦ Τσέχου καθηγητοῦ *Kalouzniaz-*

¹ Π ο λ υ β ί ο υ, XXIV, 6.

² Ἰ δ ε Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ί δ ο υ, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 341—349, §§ 3—5.

³ Θ ε ο π ὅ μ π ο υ, fr. 122.— Π λ ο υ τ ἄ ρ χ ο υ περὶ περιεργίας 10.— P l i n i i, hist. n. IV, 11, 41.

⁴ J i r e c e k - A r g y r o w, Ὁδοιπορικὸν Βουλγαρίας, μετάφρ. βουλγ., σελ. 134, σημ.

ky¹, ὅστις εὔρε το ὄνομα ἐν τοῖς προλεγόμενοις τοῦ μεταφραστοῦ τῆς πρώτης πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν τῷ Σλαβικῷ χειρογράφῳ Apostolarium Christinopolitanum τῆς πόλεως Lyvow. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι αὕτη ἡ νεκρανάστασις τοῦ ὀνόματος μεταβεβλημένου ἐπὶ τὸ Σλαβικὸν ὅζει τυμβωρυχίας καὶ εἶναι προφανῶς ἐπινόημα τοῦ Σλαβίου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου μεταφραστοῦ, ἀναγνώστου δὲ τοῦ Jordanes. Οὐδαμῶς ὁμως παράδοξον τὸ ὄνομα νὰ εἶναι καὶ παρεμβόλιμον εἰς τὸν πρόλογον τοῦ χειρογράφου ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων ὑπὸ τινος μελετητοῦ αὐτοῦ, ἐπιθυμοῦντος νὰ πιστοποιήσῃ διὰ παλαιότερου μνημείου τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ νεωτεριστοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματος *Πλόβδην*, τῆς γενομένης συγχύσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ *Φιλίππων* καὶ τῆς ἐν Θράκῃ *Φιλίππου* πόλεως οὐδαμῶς δυναμένης νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸν σκοπόν, διότι αὕτη δὲν εἶναι πρωτοφανής. Ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τισι τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων καὶ ἐν μεταγενεστέροις ὁδοιπορικοῖς προερχομένη ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ὀνομάτων ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἀνιδρυθεισῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ πλείστων ἄλλων τῆς Θράκης μερῶν εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη χρόνων².

Οὕτω λ. γ. ἡ μὲν Ἄννα Κομνηνὴ³ λέγει ὅτι ἡ *Φιλιπούπολις* ἐκαλεῖτο *πρώην Κορνίδες*, ὄνομα τῆς πόλεως *Φιλίππων* ὃ δὲ Adam Wenneper⁴ (1616 μ. Χ.) *Philippis*, ὅπερ πάντως εἶναι μεταφράσις τοῦ ἐν *Φιλίπποις* (πρβλ. ἡ ἐν *Φιλίπποις* μάχη 42 π. Χ.). Κατὰ δὲ τὸν Riccaut⁵ (1665) καὶ αὐτοὶ οἱ Φιλιππουπολῖται ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἐπιστενουν ὅτι ἡ πόλις των ἦσαν οἱ *Φίλιπποι*, διότι διηγοῦντο κατὰ παράδοσιν ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκήρυξε πολλάκις τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν τῇ πόλει των καὶ ἔδειξαν μάλιστα αὐτῷ καὶ κατηρειπωμένον ναῖσκον, σταυροειδῶς πλίνθοις ἐκτισμένον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγένετο τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα, τ. ἔ. τὸν ἐπὶ βράχῳ ἀνατολικῶς τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν παλαιὸν σταυ-

¹ Archiv. für slavische Phil. τόμ. XVI, ἔτ. 1894, σελ. 594—596.

² Ἀ. Ἀδαντιόου, Γεωγραφικαὶ περιπέτειαι τοῦ ὀνόματος Θράκη, ἐν τοῖς Θρακικοῖς, τόμ. I, σελ. 390 κ. ἑξῆς.

³ Ἄννης Κομνηνῆς, Ἀλεξ. XVI, 8. ἔκδ. Βόννης.

⁴ A. Wenneper, Ein ganz new Reysebuch von Prag aus zu gen Constantinopel, ἔτ. 1622, Nürnberg.—Τὸ *Philippis* ἐκ τοῦ ἐν *Φιλίπποις* φαίνεται μοι εὐλογώτερον ἢ ἐκ τοῦ ἀνυπάρχοντος *Φιλίππιδος* (=Φιλίππιδος).

⁵ Riccaut, Histoire de l'état présent de l'empire Ottomann κλ. σελ. 711, traduction Briot, ἔτ. 1676, Cologne.

ροπητικὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου πηγῆς (ἁγίας Παρασκευῆς), τὸν ἀνοικοδομήθέντα ἐκ βάθρων βραδύτερον τῷ 1835¹.

II

Ploudin ἢ Plovdiv (Πλόουνδιν ἢ Πλόβδιν).

1) Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ἤρξαντο οἱ Σλαῦοι νὰ ὀνομάζωσι τὴν Φιλιπούπολιν καὶ *Ploudin*. Ὁ Jirecek λέγει ὅτι εἰκοσάκις ἠρθίμηναι τοῦτο τὸ ὄνομα κατὰ διαφόρους τύπους καὶ μετασχηματισμοὺς ἐν ἐγγράφοις τῆς ἐν Δαλματίᾳ πόλεως Ραγούσης καὶ ἐν Σερβικοῖς χρονοικοῖς καὶ καὶ ὁδοιπορικοῖς ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1700². Ὡσαύτως καὶ ὁ Σέρβος ἱστορικὸς Μ. Κωνσταντίνοβιτς καλεῖ ἐν τῇ Τουρκικῇ του ἱστορίᾳ τὴν Φιλιπούπολιν *Ploudin*³. Τοῦτο τὸ καινοφανὲς τῆς πόλεως ὄνομα ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν ἐπιστολῇ τῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον πεμφθέντων ὑπὸ τῆς πόλεως Ραγούσης ἀπεσταλμένων πρὸς συνομολόγησιν συνθήκης καὶ συμμαχίας τῇ 22α Ὀκτωβρίου τοῦ 1430, οὔτινες γράψαντες ἀποστέλλουσιν αὐτὴν εἰς Ραγούσαν ἐκ *Ploudin*, ὅπου ἔφθασαν τῇ 18ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός⁴.

Ὡσαύτως καὶ ὁ Γερμανὸς ὑπομνηματιστὴς τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου Κλαυδίου Γεωγράφος κατὰ τὰ μέτρα τοῦ 16ου αἰῶνος σημειοῖ, κατὰ τὸν Τ. Τσοοκαλά, πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς πόλεως ὀνόμασι «καὶ τὴν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ φθίσει ἐπωνυμίαν *Ploudin*»⁵. Ἐν ἐπιστολαῖς δὲ Ραγουσαίων φέρεται ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ἰταλιστὶ *Ploudino* καὶ λατινιστὶ *Ploudinum*⁶. Μετασχηματισμοὶ δὲ τοῦ ὀνόματος ἀπαντῶσιν ἐν ὁδοιπορικοῖς τοῦ 16ου αἰῶνος ποικίλοι, οἷον *Plaudin*, *Plaitnerfeld-Pleydtnerfeld* (παρὰ Kuripschitsch), *Plaudin* ὡσαύτως (παρὰ Brantschitsch) καὶ *Plodi* (παρὰ Derschswam).

¹ Μυρτ. Ἀποστολίδου, Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολις, Ἀρχιεῖον Θρακικοῦ λαογραφικοῦ Θεσαυροῦ, τόμ. ΣΤ'. ἔτ. 1939—1940, σημείωσις ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀρ. 38, σελ. 67—70 δηλ. ἐν τῷ πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ αἰγίλλῳ περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀποσπομένης ἀπὸ τῆς μητροπόλεως.

² Jirecek, Zum Namen Plovdiv oder Plovdiv. Archiv für slavische Phil. τόμ. XVI, ἔτ. 1894, σελ. 596—600. Ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς Urk. und Reisebeschreibungen, Gestu, ἔτ. 1895.

³ Ἐν τῷ περιοδικῷ Glasnik, I (18), σελ. 91 καὶ ἀλλοχοῦ.

⁴ Jorga N., Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades à XV siècle, Paris, ἔτ. 1899, τόμ. II, σελ. 281.

⁵ Γ. Τσοοκαλά, Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1852, σελ. 56, σημ. v'.

⁶ Jirecek - Argyrow, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 134, σημ. 14.

Κατὰ δὲ τὸ 1614 μνημονεύεται ἡ Philippopolis-Plaudin κατὰ τὸν Jirecek τουρκιστὶ ὡς κώμη (Plaudin Kioe)¹. Παρὰ δὲ τῷ Σέρβῳ ποιητῇ Gundulitsch ἀπαντᾷ ὁ τύπος *Plovdinu*², ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ὁ φθόγγος *u* (Plou) τρέπεται εἰς *v* (Plov). Οὕτω τὸ *Ploudin* γίνεται *Plovdin* (*u*)³.

2) Ἐπειδὴ τὰ εἰς *in* λήγοντα Σλαβικά τοπωνύμια Ρωμαϊκῶν πόλεων προέρχονται συνήθως ἐκ προϋπαρχόντων σχηματισμῶν καταληγόντων εἰς (*o*)*na*, ὥσπερ ὁμολογεῖ καὶ ὁ Jirecek⁴, οἷον *Nin* ἐκ τοῦ *Nona* ἐν Δαλματίας, *Norin* ἐκ τοῦ *Narona*, *Jakin* ἐκ τοῦ *Ancona*, *Labin* ἐκ τοῦ *Albona* ἐν τῇ Ἰστρίᾳ, *Scradin* ἐκ τοῦ *Scardona*, *Solin* ἐκ τοῦ *Salona*⁵, πρέπει κατ' ἀναλογίαν καὶ τὸ *Ploudin* νὰ προῆλθεν ἐκ τινος ὀνόματος λήγοντος εἰς (*o*)*na-ina*. Ὅθεν δὲν φαίνεται μοι ἀπίθανος ἡ γνῶμη τοῦ Γ. Τσουκαλά, ἐτυμολογοῦντος τὸ *Ploudin* ἐκ τοῦ Πλωτινόπολις⁶, ἐνισχυμένη καὶ ὑπὸ τῆς εἰδήσεως τοῦ περιηγητοῦ *Anville* ὅτι κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ πάλαι Πλωτινόπολις (δηλ. τὰ ἐρείπια τῆς) ἔφερε τὸ ὄνομα *Bludin*, ὅπερ εὐκόλως καὶ κανονικῶς κατὰ γλωσσικὸς νόμους μετεπλάσθη ἐκ τοῦ *Ploudin*, ἥτοι *Ploudin-Ploudin-Bludin*.

Ἡ Πλωτινόπολις⁷ συντομίας χάριν, ἐλέγετο ἀναμφιβόλως καὶ ἀπλῶς

¹ Αὐτόθι καὶ Jirecek, Handelsstrasse und Bergwerke von Serbien und Bosnien, σελ. 71, σημ.

² Gundulitsch, Osman, XIX.

³ Jirecek-Arghyrow, "Ενθ. ἀνωτ. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Οὐνιάδου (Hunyady) πρὸς τὸν Βοεβόδαν τῆς Τρανσυλβανίας Nicolas Ujlaky ἀπὸ 8ης Νοεμβρίου τοῦ 1443 σημειουμένη *Plowlen* (Jorga, "Ενθ. ἀνωτ. τόμ. III, σελ. 142), ἀμφίβολον φαίνεται μοι, ἂν εἶναι ἡ *Plovdin* (Philippopolis), ὡς σημειοῖ ὁ ἐκδότης. Διότι τότε ἡ Φιλιπούπολις κατεχομένη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶχε Τούρκον διοικητὴν, ὑποκείμενον τῷ μεγάλῳ τῆς Εὐρώπης στρατηγῷ, τῷ Ρουμ-ἐλί-Βεγλέρ-βέυ (Xαλκονδύλῃ, VIII, σελ. 438, ἐκδ. Βόννης). Ἐπομένως ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ μεταξὺ τῶν ἐπισήμων συμμαχητῶν ἐν τινι πρὸς τοὺς Τούρκους μάχῃ μνημονευόμενος *Isaac regens Plowlen* δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἦτο διοικητὴς τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς *Ploudin* δηλ., ἥτις ἐκαλεῖτο τουρκιστὶ *Filippe* ἢ *Filibbe*, ἀλλὰ πιθανῶς ἦτο ἄρχων τινὸς τῶν περὶ τὸν Δούναβιν φρουρίων καλουμένου *Plowlen*. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Jorga φέρεται *regens Plowlen*, ὁ δὲ Jirecek γράφει (Ενθ. ἀνωτ.) *regens Plowdensis* καὶ οὕτω σχηματίζει ἐκ τοῦ *Plovdin* καὶ ἔθνικόν ἐπίθετον *Plowdensis* (κατὰ Jorga ἔδει *Plovlensis*).

⁴ Jirecek-Arghyrow, "Ενθ. ἀνωτ. σελ. 133.

⁵ Ὁμοιοτρόπως ἐσχηματίσθη καὶ τὸ *Odrin* ἐκ τοῦ *Edrine*-Ἀδριανή-Ἀδριανούπολις καὶ τὸ *Solun* ἐκ τοῦ *Saloni(ka)*-Θεσσαλονίκη.

⁶ Γ. Τσουκαλά, "Ενθ. ἀνωτ. σελ. 55, σημ. μθ'.

⁷ Ἡ Πλωτινόπολις ἰδρῦθη ἢ μᾶλλον συνεκτίσθη περιτειχισθεῖσα κατὰ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Τραϊανοῦ πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Αὐγούστης Πλωτίνης, ὅθεν καὶ ἡ προσωνομία αὐτῆς. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ

Πλωτίνῃ ἢ *P.otina*, ὥσπερ ἐλέχθη *Traianῇ* ἢ *Trajana-Augusta* (Στάρα-Ζαγόρα) ἀντὶ *Traianópolis* (πρβλ. Μαρκιανόπολις).

Τὸ ὄνομα προϋφέρετο πάντως ὑπὸ τῶν κατακλυσάντων τὴν ὕπαιθρον πέριξ χώραν ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἤδη μ. Χ. αἰῶνος Σλαῶν *Plótina-Plótina*, φυλαττομένου κατ' ἀρχὰς τοῦ μακροῦ χρόνου τοῦ φθόγγου *Plō* (ὅο, πλὼ-πλόο)· εἶτα δὲ σὺν τῷ χρόνῳ στενουμένου τοῦ δευτέρου *o* εἰς *u* μετὰ τὸ πρῶτον ἐπίτονον ὁ (ὅο=ὄου) προϋφέρετο *Plóutin-Ploudin*. Ὡστε ἡ κλίμαξ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὀνόματος εἶναι: *Πλωτίνῃ-Plótina-Plóutin Plóudin* καὶ *Plovdin*.

3) Ἀλλὰ πῶς τὸ ὄνομα τῆς Πλωτινοπόλεως (Πλωτίνης) ἀπεδόθη εἰς τὴν Φιλιπούπολιν, τῆς μεταξὺ τῶν πόλεων ἀποστάσεως οὔσης μεγίστης; Τοῦτο δυνατόν ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῶν τῶν πόλεων, συγκαταστραφεισῶν ποτε ἄρδην ὑπὸ τοῦ τσάρου τῶν Βλαχοβουλγάρων Καλογιάννου (1204). Μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν τῆς Πλωτινοπόλεως καὶ μὴ ἀνάκτισιν πλέον αὐτῆς ἐξαφανισθείσης ἀπὸ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου, ὥστε σήμερον καὶ ἡ θέσις αὐτῆς νὰ μὴ εἶναι δυ-

Παλαιῶν Κλαυδίου (III, 11, 13) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου Αὐγούστου (itiner. 322) ὀνόματα αὐτῆς μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν τῶν αυτοκρατόρων Ἀντωνίνοι, Μ. Αὐγούστου, Φαυστίου, Σεπτεμίου καὶ Καρακάλλου. Παθούσα κατὰ τὰς εἰς Θράκην ἐπιδρομὰς τῶν βασιλέων ἀνεκτίσθη αὐτῆς καὶ οχυρώθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Πρὸς τὸν πρῶτον, περὶ κτίσιν. IV, 11) καὶ ἤκμασε μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος οὓσα εἶρα επισκόπου (Ράλλῃ-Ποτλῇ, Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. V, σελ. 392). Κατεστράφη ἄρδην ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βλαχοβουλγάρων Καλογιάννου ἢ Ἰωαννίσσα (1204—05) συγγόνως μετὰ τῆς Τραϊανουπόλεως, Γαριοπόλεως, Ραιδεστοῦ, Πανίου, Ἡρακλείας, Φιλιππουπόλεως, Βατικουνίου καὶ ἄλλων τῆς Θράκης πόλεων καὶ οχυρῶν, ὧν οἱ κάτοικοι, ὅσοι ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς σφαγῆς, ἐξανδραποδισθέντες μετακρίσθησαν εἰς τὰς Παραδουναβίους τῆς Βουλγαρίας χώρας (Γ. Ἀ. Χρονολόγιον, χρον. § 13). Διὰ τῆς Πλωτινοπόλεως διήρχετο καὶ ἡ περιώνυμος στρατιωτικὴ Ρωμαϊκὴ ὁδὸς *via Egnatia*. Ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία τῆς Πλωτινοπόλεως, τιθεμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου ὁχθῆς ἀμφισβητεῖται. Κατὰ τὸν Forbiger ἔκειτο, ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένων τῶν ἐρειπίων τῆς *Dajst-Brkené*, οὐ μακρὰν τῆς συμβολῆς τοῦ Ἐριγῶνος καὶ τοῦ Ἐβρου (Forbiger, Kurzer Abreiss der alten Geographie, σελ. 475, Leipzig, ἔτ. 1850 καὶ Σ. Σακ-ζελαροϊάδου, Πόλεις καὶ θέσμοι Θράκης, Ἀθήναι, ἔτ. 1829, σελ. 76). Ἐξ ἀνευρεθέντος ἐσχάτως ἐνεπιγράφου βάθρου ἀδριάντος εἰς τὸν αυτοκράτορα Φίλιππον, σπηθέντος ὑπὸ τῶν Πλωτινοπολιτῶν, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων ἀρχαιοτήτων καθορίζεται ἡ θέσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Δρακοντίδου Χρ. οὐ μακρὰν τοῦ νῦν Διδυμοτείχου. (Ἴδε Δρακοντίδου Χρ., Ἀγία Πέτρα - Δημοτικά - Διδυμοτείχον - Πλωτινόπολις, ἐν τῇ ἐφ. "Ἐβρος 29 Μαΐου 1937. Ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ, "Ἀνευ πόλεων μέχρι Τραϊανῶν ἢ περὶ τὸν Ἐβρον μεσόγειος Θράκη, ἔτ. 1937, σελ. 18. Ὡσαύτως Σημειώματα περὶ τῆς Πλωτινοπόλεως καὶ Διδυμοτείχου ὑπὸ Κ. Μυρτ. "Ἀποστολίδου, Θρακικά τόμ. X, ἔτ. 1938, σελ. 407—414.)

νατὸν ἀκριβῶς νὰ ὀρισθῇ, οἱ Πλωτινοπολίται, ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἄλλων καταστραφεισῶν τῆς Θράκης πόλεων κάτοικοι, μετηνέχθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου συμμετίνεγκον καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τῶν ὀνομάσαντες δι' αὐτοῦ τὸν παρὰ τῷ Δουνάβει που νέον συνοικισμὸν τῶν τῇ διαταγῇ τοῦ Καλογιάννου: «τὴν λείαν ἀπάρας (ὁ Καλογιάννης) ἐκεῖθεν περὶ τὰς παραρροίας καθίζει τοῦ Ἰστρου ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἀνδραποδιζομένων κομῶν καὶ πόλεων τὰς κλήσεις ἐπιθεῖς ταῖς οἰκίσεσιν»¹.

Οὕδαμῶς ἀπίθανον μετὰ τῶν Πλωτινοπολιτῶν νὰ συγκατάκησαν ἐν τῷ νέῳ τῶν παριστρίῳ συνοικισμῷ *Πλωτίνη-Plotina* (Plotin) καὶ τῶν περισωθέντων ἐκ τῆς γενικῆς σφαγῆς ὑπὸ τοῦ Καλογιάννου Φιλίππουπολιτῶν² οἱ ἀπαχθέντες ὡσαύτως αἰχμάλωτοι, ὥστε Πλωτινοπολίται τε καὶ Φιλίππουπολίται ἐγένοντο κάτοικοι πλέον τῆς αὐτῆς νέας πόλεως, *νέοι Πλωτινοπολίται*. Οἱ περὶ τὸν νέον συνοικισμὸν περιοικοῦντες Σλαβοβούλγαροι ἐρχόμενοι εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας κατοίκους του, οἵτινες ἀναμιφβόλως δὲν ἐπαύοντο νοσταλγοῦντες τὰς πέραν τοῦ Αἵμου κατεστραμμένας πόλεις τῶν καὶ ἐγκωμιάζοντες αὐτὰς ἐπὶ τῇ ἄλλοτε εὐδαιμονίᾳ τῶν, οἱ μὲν Φιλίππουπολίται τὴν *Φιλίππουπόλιν*, οἱ δὲ Πλωτινοπολίται τὴν *Πλωτινόπολιν* καὶ οἱ ἀπόγονοί τῶν ἕνεκα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπιμεξίας σὺν τῷ χρόνῳ ἀμφοτέρως, ὑπέλαβον ὡς γενέτειραν τῶν νέων *Πλωτινοπολιτῶν*, τ. ἔ. τῶν ἀπογόνων τῶν Πλωτινοπολιτῶν καὶ Φιλίππουπολιτῶν τὴν ἀνακτισθεῖσαν καὶ ἀνακατασκευασθεῖσαν Φιλίππουπόλιν ἣν ἐγίνωσκον κυρίως ὡς πλησιεστέραν αὐτοῖς ὑπὸ τὸν Αἶμον καὶ ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὸ τοπωνύμιον τῆς νέας Πλωτίνης *Plotin - Ploudin*.

4) Ὁ Jirecek σημειοῖ³ ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐν Σερβίᾳ πόλεως Πιρότ εὐδοκιμεῖ εἶδος σταφυλῆς, ὅπερ καλεῖται *ploudina*, ἀλλαγῇ τοιρ-κιστὶ καλούμενον *ramit*⁴. Μήτοι θέλει διὰ τοῦτον νὰ δηλώσῃ ὅτι οἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου οἰκοῦντες Σλαῦοι ὀνόμασαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς σταφυλῆς *ploudina* τὴν Φιλίππουπόλιν *Πλόβδιν* ἢ *Πλόουνδιν*, τ. ἔ. *Σταφυλόπολιν*, διότι αἱ παρ' αὐτῇ τῆς Ροδόπης ὑπάρχειαι ἦσαν ἀνέκαθεν καὶ εἶναι ἀμπελόφυτοι καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀμπέλαις ἠφθόνηι μέχρις ἐσχάτων τὸ προρρημιονευθέν τῆς σταφυλῆς εἶδος;

Ὁ Tomaschek ὁμῶς ἐτυμολογεῖ τὸ *Ploudin* ἐκ τοῦ Ἰορδανείου *Pulprudena*⁵, ὅπερ παραδέχεται βραδύτερον καὶ ὁ Drinow⁶, ὁ δὲ Slaveicow

ἐκ τοῦ *Πουλπουδένη*¹ καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ *plotoroden* (εὐφορος-καρποφόρος) ἢ ἐκ τοῦ *poluden-pladne* (μεσημβρία) ἐρμηνεύοντες ἢ *εὐφορος* ἢ *μεσημβρινὴ πόλις*². Ἐκ τοῦ *Pulprudena* προφανῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ μετασχηματισθῇ γλωσσικῶς τὸ *Ploudin*, ὡς λίαν ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Jirecek³.

III

Pulprudena (Πουλπούδενα ἢ Πουλπουδένη)

1) Κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα ἀπαντᾷ τῆς Φιλίππουπόλεως καὶ ἕτερον ὄνομα παρὰ τισιν Εὐρωπαίοις ὑπομνηματισταῖς ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων μνημονευόντων τὴν πόλιν, τὸ *Pulprudena* (*Πουλπούδενα* ἢ *Πουλπουδένη*). Πρῶτοι, οἵτινες μεταγράφουσιν ἑλληνιστὶ τὸ ἐκφερόμενον λατινιστὶ τῆς πόλεως τοῦτο τὸ ὄνομα, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, εἶναι οἱ πρῶτοι ἱστοριογράφοι τῆς Φιλίππουπόλεως Κ. Οἰκονόμος ἱερεὺς (1819) καὶ Γ. Τσουκαλῆς (1852), ἀμφοτέρω διатеλέσαντες διευθυνταὶ τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς τῆς πόλεως σχολῆς. Οὗτοι εὗρον τὸ ὄνομα εἰς παλαιὰς ἐκδόσεις τοῦ Πτολεμαίου Κλαυδίου καὶ τοῦ Λουκιανοῦ, ἐναποκειμένας ἐν τῇ πλουσίᾳ τῆς σχολῆς βιβλιοθήκῃ⁴.

¹ Αὐτόθι, τόμ. III, σελ. 181.

² G i a u r o v, Otschet na plov. devitsch. gymnasia (=ἐπετηρὶς τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει γυμνασίου τῶν θηλέων), ἔτ. 1897—98.

³ J i r e c e k - A r g h y r o w, "Ενθ' ἀν. σελ. 133.

⁴ Ἡ τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς τῆς Φιλίππουπόλεως βιβλιοθήκη ἤρξατο, ὡς φαίνεται, καταρτιζομένη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς. Τῷ 1794 Μαρτ. 28 κατὰ τὴν γενομένην καταγραφὴν ἠρίθμει τόμους 101 (Κώδ. Κυρίλ. II, σελ. 388). Τῇ 1 Ἰανουαρίῳ 1830 ὁ συνταχθεὶς κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν κατάλογος τῶν βιβλίων αὐτῆς εἶχε τόμους 421, ἐξ ὧν ἦσαν μεγάλου μεγέθους (in folio) 99 καὶ χειρόγραφοι 28, (ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 368—377. Ἴδε καὶ Μυρτ. Ἀποστολίδου, "Ἡ ἱερὰ τῆς Φιλίππουπόλεως μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς, Ἀρχεῖον Θρακ. λαογραφ. καὶ γλωσ. θησαυροῦ, τόμ. Ε', σελ. 1 καὶ 4). Τῷ 1837 ἐπλουτίσθη διὰ πλουσίας δωρεᾶς τῶν βιβλίων τοῦ σχολάρχου Σαράντη Ἀρχιγένους, μεταβάντος εἰς Παρίσιον· πρὸς σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς (Κώδ. Κυρίλ. II, σελ. 155.—Θρακικά Ἀθηνῶν, τόμ. Α'. ἔτ. 1928, σελ. 484, Σαρ. Ἀρχιγένους). Μετὰ τὴν ἐκ βάθρων ἀνάκτιον τῆς σχολῆς πυρποληθείσης κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς πόλεως κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1846 ἡ βιβλιοθήκη, ἣτις ἐπαθεν, ἀνεσχηματίσθη διὰ μεγάλης δωρεᾶς βιβλίων τῆς κυρίας Μαυροκορδάτου φροντίδι τοῦ ἐν Μόσχῃ Φιλίππουπολίτου Ἀντωνίου Π. Κομζοπούλλου τοῦ φιλικοῦ καὶ ἔκτοτε ἐπιοικίζετο ὁλονὲν διὰ δωρεῶν φιλομούσων πολιτῶν ἢ δι' ἀγορὰς βιβλίων. Ὁ ἐπισκεψάμενος τῷ 1868 τὴν σχολὴν Γάλλος ἀρχαιολόγος Dumont καλεῖ αὐτὴν λ α μ π ρ ὶ ν (D u m o n t - H o m o l l e, Mélanges d'archéologie κτλ. Paris, σελ. 254). Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικόν

¹ Γ. Ἀκροπολίτου, Χρον. § 13.

² G. de Ville-Hardouin, La conquête de Constantinople, XCII

³ J i r e c e k - A r g y r o w, "Ενθ' ἀν. 134, σημ.

⁴ Perioi. Spissanie (=περιοδικὸν σύγγραμμα), τόμ. XVI, σελ. 165.

⁵ Oesterr. Gymnasialzeitschrift, ἔτ. 1878, σελ. 206.

⁶ Nauka, τόμ. II, ἔτ. 1882, σελ. 355 κέξης.

Οὕτως ὁ Κ. Οἰκονόμος ἀναγράφων τὸ χωρίον τοῦ Λουκιανῶν ἐκ τοῦ διαλόγου «Δραπέται», ἐν ᾧ περιγράφεται ἡ λαμπρότης τῆς πόλεως καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ φράσιν «ἡ δὲ πόλις ἔργον Φιλίππου ἐκείνου» ὑποσημειοῖ τὸ σχόλιον τοῦ ὑπομνηματιστοῦ τοῦ Λουκιανῶν Ἰακώβου Παλμερίου: «Οὐ δύσκολον ἐννοῆσαι περὶ ὁποίας Φιλίππου πόλεως ὁ λόγος» ἢ ὅτι περὶ ἐκείνης, ἣτις καὶ *Τριμόντιον* ἐλέγετο πρότερον καὶ *Καλύβη* καὶ *Πονλπονδαίνη* καὶ *Εὐμολπιάς*, κειμένη πρὸς τὸν Ἐβρον ποταμὸν μεταξὺ Αἷμου καὶ Ροδόπης· διὰ τοῦτο ὠνόμασται *Τριμόντιον*, ὅτι τρεῖς ὅροι ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν τοιχῶν αὐτῆς περιέχονται»¹.

Ὁ δὲ Γ. Τσουκαλᾶς ἀντιγράφων τὸ αὐτὸ σχόλιον πληρέστερον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου λατινιστὶ καὶ ἐρμηνεύων γράφει τὸ ὄνομα διὰ τοῦ ε καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ αι: «Ἰακώβος ὁ Παλμέριος λέγει: Non est difficile divi-

πόλεμον τοῦ 1877—78, μεταβληθείσης τῆς σχολῆς εἰς νοσοκομεῖον χάριν τῶν τραυματιῶν Τούρκων καὶ Ρώσων ἐπὶ τινα χρόνον, ἡ βιβλιοθήκη ἔπαθεν οὐδεμιᾶς προνοίας ληφθείσης περὶ αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Ἐπὶ τῆς γυμνασιαρχίας τοῦ Γ. Κωνσταντινίδου (1884—87) αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς χειρογράφων καὶ ἐντύπων ἀπεστάλησαν δωρηθεῖσαι εἰς τὸ οἰκουμένικόν πατριαρχεῖον. Τῷ 1894 συνετάχθη νέος κατάλογος αὐτῆς ὑπὸ τοῦ διορισθέντος βιβλιοθηκαρίου Κνριακοῦ Στεφανίδου Φιλίππουπόλεως, διδάκτορος τῶν μαθηματικῶν καὶ καθηγητοῦ ἐν τοῖς Ζαριφεῖς διδασκαλείς. Τῷ 1900 ἀπεκαθίσταται τὸ βιβλ. γυμνασίον ἐν τῷ ἀναορόφῳ τῆς νεοκτίστου σχολῆς Γρηγ. Μαρασλή μετεκομισθὴ ἀπὸ τοῦ μεγάρου τῆς Μητροπόλεως, ὅπου ἐφυλάσσετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ γυμνασιαρχείῳ. Ἡρίθμει, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἅτε διατελέσας βιβλιοφύλαξ αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη 1902—03 μετὰ τὴν εἰς Ὁδησὸν ὡς καθηγητοῦ ἐγκατάστασιν τοῦ τέως πολυμαθοῦς καὶ πολυγλώσσου βιβλιοθηκαρίου τῆς, περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας τόμων καὶ φυλλαδίων. Περιεῖχε παλαιὰς ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, τὰ ἔργα τοῦ Νικ. Θεοτόκη, Εὐγ. Βούλγαρη, Κ. Κούμα, Ἀνθ. Γαζή, Κ. Οἰκονόμου, Ν. Δούκα, Δ. Γαλανοῦ, Κομητᾶ, Δαρβάρεως, Σταγειρίτου, Γεωργιάδου Λευκίου, συμπάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ ἀθανάτου Ἀδ. Κοραῆ καὶ πᾶν σχεδόν, ὅπερ ἐξεδόθη ἑλληνιστὶ ἐν Βενετίᾳ, Βιέννῃ, Βουδαπέστῃ καὶ Πετρούπολει κατὰ τὸν 18ον καὶ τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὡσαύτως περιεῖχεν ἅσας τὴν σειρὰν τῆς στερεοτύπου ἐκδόσεως Teubner ἐν Λειψίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων καὶ τὴν τῶν Βυζαντινῶν ἐκδόσεως Niebhuh ἐν Βόννῃ ἐξ ἀγορᾶς, ἅσας τὴν σειρὰν τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης ἐκ δωρεᾶς τοῦ πρὸς ἐκδοσιν αὐτῆς χορηγοῦ, τοὺς κλασσικοὺς Γερμανοὺς συγγραφεῖς ἐκ δωρεᾶς τοῦ φιλομούσου Φιλίππουπόλεως Γ. Φιλίππου, κλασσικοὺς Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς, περιηγήσεις, λεξικά, περιοδικά, ἐν οἷς ἡ τῆς Πανδώρας σειρά, καὶ ἄλλα. Κατεστράφη καὶ διηρηγὰν δυστυχῶς μετὰ τῶν ἀρχείων καὶ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς πειραματικῆς τοῦ γυμνασίου (εἰς προίκισιν οὐτινος τελευταίως ἐδαπάνησεν ἡ κοινότης 10 χιλ. χρυσῶν φράγκων) ὑπὸ τοῦ μαινομένου Βουλγαρικοῦ ὄχλου κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς σχολῆς ἐν τῷ ἀνθελληνικῷ κινήματι τοῦ 1906.

¹ Κ. Οἰκονόμου, ἱερέως, Ἐχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως, Βιέννη, ἔκ. 1814, σελ. 16, § 21.

nare, de qua urbe loquatur; nimirum de Philppopoli, quae et Trimontium et antea Poneropolis et Pulprudena et Eumolpias, sita ad Hebrum inter Haemum et Rhodopen, quae Trimontium vocata est eo, quod tres montes suorum murorum ambita complectabatur»¹. Ὁ αὐτὸς δὲ προσάγων καὶ δευτέραν περὶ τοῦ ὀνόματος μαρτυρίαν ἄλλου ὑπομνηματιστοῦ γράφει: «Γεράρδος ὁ Γερμανός, ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πτολεμαίου Κλαυδίου, ἀκριάσας περὶ τὸ 1540 μ. Χ. εἰς τὸν δευτέρον χάριν τῆς Θράκης, Εὐρώπης πῖναξ Θ', ἐμπεριεχόμενον ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει τῆς γεωγραφίας τοῦ Πτολεμαίου Κλαυδίου, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε καὶ ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν, σημειοῖ τὴν θέσιν τῆς Φιλίππουπόλεως λατινιστὶ οὕτω: Philppropolis, quae et Poneropolis, Eumolpiada, item Trimontium atque Pulprudena· ἦτοι Φιλίππουπόλις, ἣτις καὶ Πονηρόπολις, Δουλούπολις, Εὐμολπιάς, ὁμοίως Τριμόντιον καὶ Πονλπουδένη»².

2) Τῆς ἐτυμολογίας καὶ ἐρμηνείας τοῦ ὀνόματος ἐπελάβετο ὁ μακαρίτης διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Εὐγένιος Χασιώτης, καθηγητῆς καὶ συνιδεὺς ἡμῶν ἐν τοῖς Ζαριφεῖς διδασκαλείς³. Ἡ πόλις ἐλέγετο ἀνέκδοτον, ὡς ἀπαντᾷ παρὰ Πολυβίῳ, Λουκιανῶ καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς αὐτοῖς ἀπὸ τῆς *Φιλίππου*, ἐξυπακουομένου τοῦ πόλις, ὥσπερ καὶ σήμερον εἰσέτι λέγεται ἡ Ἀδριανῶν ἢ Ἀδριανούπολις. Πρὸς δὴλῶσιν τῆς ἀπὸ τῆς πέριξ πόλεως πρὸς αὐτὴν κινήσεως ἐλέγχθη *Φιλίππουδε* (πρβλ. Μεγαράδε, Ἀθηναῖδε - Ἀθηναῖς, Κορινθιάδε, Ἀχαῖαδε κτλ.), ὅπερ πιθανῶς ὑπὸ τῶν Θράκων καὶ βρυαυότερον ὑπὸ τῶν κατακλυσάντων τὴν χώραν ἀλλογλώσσων προϋφέρετο *Πιλίππουδε* (πρβλ. καὶ τὰ παρὰ τοῖς σταυροφόροις *Phinperople-Prinerople-Pinople* κτλ.). Τὸ *Πιλίππουδε* μετεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς *Πούλπουδε*, ὅπερ οὐδεμίαν δυσχέρειαν γλωσσικὴν παρουσιάζει καθ' ἃ διελάβομεν ἀνωτέρω ἐν τοῖς περὶ τοῦ *Πούλπου-δέβα* (Φιλίππου δέβα) ρηθείσι⁴. Τὸ δὲ *Πούλπουδε* προσηυξήθη διὰ τοῦ προσσχηματισμοῦ να γενόμενον *Πονλπονδένα* (πρβλ. ἐμέ-να, ἐσέ-να). Οὕτω δὲ ἡ λέξις ἡ περὶ ῥηματικὴν σημασίαν ἔχουσα ἀρχικῶς (=εἰς τὴν Φιλίππου-πόλιν) ἐξεληφθη καὶ ἦτο ἐν χρήσει ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ἰσοδύναμος τῷ ἢ *Φιλίππου* ἢ *Φιλίππουπόλις*.

3) Ἡ γνώμη τοῦ Χασιώτου δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή· προτιμότερον εἶναι τὸ *Pulprudena* νὰ θεωρηθῇ καθ' ἡμᾶς ὡς κακὴ ἀντιγραφή τοῦ Ἰορδανείου *Pulprudena* ἐξ Ἑλληνικῆς αὐτοῦ μεταγραφῆς εἰς *Πονλπονδένα*

¹ Γ. Τσουκαλᾶ, Ἐνθ' ἀν. σελ. 16 § 21.

² Αὐτόθι, σελ. 24 § 31.

³ Χ(ασιώτου Εὐγενίου), Πλόβδηφ ἢ Φιλίππουπόλις, ἔφημ. Φιλίππουπόλις, ἔκ. 1899, ἀρ. 2559 κέξης.

⁴ Ἰδε ἀνωτέρω, I § 2.

ἀντὶ *Πουλπουδέβα*, ὡς γράφεται συνήθως τὸ ἀπλοῦν δεύτερον τῆς λέξεως συνθετικὸν *δέβα*. Ἐξελήφθη δηλαδὴ τὸ μικρὸν *υ-ῦψιλον* (δεύα) ὡς *υ* ἐνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο γραμμάτων *υ-ν* ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν καὶ ἀνεγνώσθη τὸ *Πούλπου-δέβα* ὡς *Πούλπου-δένα*, ὅπερ εἶτα μετεγράφη λατινιστὶ *Pulprudena*, ὅθεν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν *Πουλπουδένη*. Αὕτη δὲ ἡ εἰκασία ἡμῶν ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς μνημονευομένοις διαφόροις τῆς πόλεως ὀνόμασιν ὑπὸ τῶν προειρημένων ὑπομνηματιστῶν, οἵτινες παρέλαβον ἀναγνόντες αὐτὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι, δὲν ἀναφέρεται τὸ τοῦ Ἰορδάνου *Πούλπου-δέβα*, ὅπερ ἀριδίλως σημαίνει ὅτι ἀντικατεστήθη διὰ τοῦ *Πούλπου-δένα*.

Ἐνδέχεται ὅμως τὸ *Πούλπου-δένα* ἢ *Πουλπούδενα* νὰ προῆλθεν ἐκ Σλαβικοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ Ἰορδανείου *Pulprudena*, ὄντος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Θορξίν ἀντὶ τοῦ *Φιλιππόπολις*. Ἀκούοντες δηλ. οἱ Σλαῦοι τὸ ὄνομα *Pulprudena* καὶ μὴ γινώσκοντες τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *dena*, αἶτε πρὸ πολλοῦ καταστάσης ἀκαταλήπτου (πρβλ. καὶ τὸ ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων «Θεῷ Δαβατοπέιω»¹, ἐν ᾧ προφανῶς ἐν τῇ λέξει *Δαβάτοπος* ἡ λέξις *τόπος* ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ ἐρμηνεύει διὰ παραθέσεως τὴν ἀκατάληπτον πλέον καταστάσαν λέξιν *dana-dena*, προσέδωκαν αὐτῷ τὴν παρ' αὐτοῖς τοπικὴν κατὰλήξιν *en* (*ena-eno*), ὅπως ἐκπλαύσωσιν καὶ οὕτω μετεσχημάτισαν εἰς *Pulprudeven* καὶ κατὰ συγχοπὴν *Pulpruden* ἐξυπακουομένου τοῦ *grad* (=πόλις) ἀρσενικοῦ γένους, ἥτοι *Pulpruden-grad*, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ ὑπὸ Λατινικὸν τύπον *Pulprudēna-urbs*.

Ἀνάλογα τούτου εἶναι τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπαντῶντα ὑπὸ Ἑλληνικὸν τύπον Σλαβικὰ τοπωνύμια εἰς *-ena* (θηλυκοῦ γένους ἢ οὐδετέρου κατὰ πληθ. ἀριθμ.): *Τσέπενα* τὰ² ἐκ τοῦ *τσέπεν* (*τσέπ*=περίφραγμα, τάφος, ὄχρωμα)=τὰ *Ὁχυνά, Βέτρνα* ἢ ἡ τὰ³ ἐκ τοῦ *βέτρν* (*βέτρ*=ἄνεμος, ἀήρ)=*τόπος ἀνεμόεις, Τσέρβενα* ἢ ἡ τὰ⁴ ἐκ τοῦ *τσέρβεν* (=ερυθρός)=*Ερυθραῖ-Ερυθροχώριον, Βοδενά* τὰ ἢ *Βόδενα* ἢ⁵ ἐκ τοῦ *βόδεν* (*βοδά*=ὑδωρ)=*τόπος ὑδροχαρής, Αἰγαί, Κούκλενα* ἢ⁶ ἐκ τοῦ *Κούκλεν*

¹ *Sbornik* (=Συλλογή), Σοφία, τόμ. XVIII, σελ. 766, ἀρ. 66.

² Κ. Οἰκονόμου, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 42 § 25. Εἶναι ἐπὶ τὰ κῶμαι. Ἐπὶ τῶν ἐσχάτων Βυζαντινῶν χρόνων τὸ ὄχυρὸν ἐκαλεῖτο *Τζέπαινα* καὶ ἦτο λίαν δυσπρόβλητον ἐκ τούτου ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης αὐτόθι ἐπαρχία προσωνομάζετο *Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης*. Ἴδε Γ. Ἀκροπολίτου §§ 51.57. Ἐφραίμ μοναχοῦ, Ι. Δούκας Βατάσης, 8964 καὶ 8982. Καντακουζηνό, Ἱστορ. III, 66, I, 27, 37 καὶ ἀλλαχοῦ.

³ Κ. Οἰκονόμου, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 41 § λδ'.

⁴ Αὐτόθι, σελ. 56 § νζ'.

⁵ Αὐτόθι, σελ. 49 § ν'.

⁶ Αὐτόθι, σελ. 49 § μθ'.

(ὅπερ ἐκ τοῦ *κόκλα-κόκκαλα*)=*τόπος πλήρης κοκκάλων*. Πλείστα δὲ εἰς *-ena* θηλυκοῦ γένους τοπωνύμια, πάντα Σλαβικῆς προελεύσεως, ὑπάρχουσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἅπερ ὑπὸ Ἑλληνικὸν τύπον γράφονται διὰ τοῦ *αι* κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς *-aina* θηλυκῶν, λείψανα τῆς Σλαβικῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπιδρομῆς¹.

¹ Μνεμονεύω τούτων πρόχειρά μοι τινά:

Βέρβενα ἢ, ἐκ τοῦ *βέρμπεν*=ἰτεώδης (ἐκ τοῦ *βέρμπε*=ἰτέα)=Ἰτέαι, Ἰτεών.

Βρέστενα ἢ, ἐκ τοῦ *βρέστεν*=ῶραιος (ἐκ τοῦ *βρέσ*=ῶρα, ἡλικία)=ῶραιον, Παρθένιον ἢ

ἐκ τοῦ *μπρέστεν*=ὁ τῆς σημεύδης (ἐκ τοῦ *μπρέσ*=σημεῦδα)=*Σημευδότοπος*.

Κρέστενα ἢ, ἐκ τοῦ *Κρέστεν*=σταυρικὸς (ἐκ τοῦ *κρέσ*=σταυρός)=*Σταυροχώριον, Σταυρός*.

Γάρδενα ἢ, ἐκ τοῦ *ὀγράδεν*=περιβεβλημένος (ἐκ τοῦ *ὀγράδ*=περίβολος)=*Περιβόλια*.

Κάπρενα ἢ, ἐκ τοῦ *κάπρεν*=ὁ καππάριδος μεστὸς (ἐκ τοῦ *κάπαρι*=κάππαρις)=*Κάππαρις*.

Γρέβενα ἢ, ἐκ τοῦ *γρέβεν*=κτενώδης (ἐκ τοῦ *γρέβε*=κτένιον)=*Κτένια* ἢ

ἐκ τοῦ *γρέβεν*=κατὰ μεταγραμματισμὸν=ραχώδης (ἐκ τοῦ *γρέβ*=ράχης)=*Ραχίς*.

Κόπρενα ἢ, ἐκ τοῦ *κοπρίβεν*=κνιδώδης (ἐκ τοῦ *κοπρίβ*=ἀκαλήφη κνίδη)=*Ἀκαλήφων ἢ Κνιδότοπος* ἢ

ἐκ τοῦ *κοπρίβεν*=μετάξινος (ἐκ τοῦ *κοπρίν*=μέταξα)=*Μεταξότοπος, Μεταξοχώριον*.

Ἀλώνιστενα ἢ, ἐκ τοῦ *ἄλωνιον* πρῶτον ἐλέγχθη μετὰ τῆς τοπικῆς περικτικῆς καταλήξεως *ischte* Ἀλὼνισchte (πρβλ. Παναγιούρι-schte' κωμόπολις ἐπὶ τοῦ Αἴμου, Γκρόμπισchte=νεκροταφεῖον, σφετίλισchte=ἱερὸν=ναός, Ὀμπόρι-schte=τόπος συναθροίσεως κτλ.), ἐξ οὗ Ἀλωνίστεν=Ἀλωνιστικός, Ἀλώνιον,

Τσίτισενα ἢ, ἐκ τοῦ *τσίτισεν*=ἀκανθώδης (ἐκ τοῦ *τσίτσα* πληθ.=ἀκανθώδης θάμνος)=*Θάμνοι*—*Ἀκανθαί*.

Δρίτσενα ἢ, ἐξελληνισθὲν εἰς Ἀνδρίτσαινα ἐκ τοῦ Ἀνδρίτσος (δηλ. ἐξ ὀνόματος γυναικὸς φερούσης τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της, ὡς συνήθως, πρβλ. Δημήτριάνα, Κώσταίνα, Γιάνναινα, Νικόλαινα κτλ.) ἐκ τοῦ *δρίφτεν*=θαμνώδης (ἐκ τοῦ *δρίφ*=τεν=δενδρὺλλον, θάμνος)=*θάμνος, θάμνος*.

Καρίτενα ἢ, ἐκ τοῦ *καρίτεν*=ἀμαξώδης (ἐκ τοῦ *καρέτα*=ἄμαξα)=*Ἀμαξαι, Ἀμαξότοπος*. Ὁ κ. Γεωργακάς κατὰ τὸ Ἀνδρίτσαινα ἐτυμολογεῖ καὶ τὸ *Καρίταινα* δηλαδὴ ὑπολαμβάνει καὶ τοῦτο ὡς ὄνομα γυναικὸς *Χαρίτου τινὸς*—*Χαρίταινα*. Ἀλλ' οὔτε Σλαῦος οὔτε Ἑλλην, νομίζω, εἰπέ ποτε *Καρίτων*—*Καρίτος*—*Καρίτινη* τὰ *Χαρίτων*—*Χαρίτος*—*Χαρί-*

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ ἐν τῇ Σλαυοβουλγαρικῇ γλώσσῃ κατάληξις *en-ena-eno* σημαίνει κυρίως ιδιότητα ἢ ὕλην ἢ χρῶμα, ἐξ ὧν σημασιῶν προήλθεν ἡ τοπικὴ. Τὰ δὲ σχηματιζόμενα δι' αὐτῆς τοπωνύμια εἶναι συνήθως ἀρσενικοῦ γένους λήγοντα εἰς *en* ὑπονοουμένης τῆς λέξεως *grad* (πόλις) ἢ *krépost* (ὄχυρόν), σπανίως δὲ οὐδετέρου γένους λήγοντος εἰς *eno* ὑπονοουμένης τῆς λέξεως *celo* (κόμη) ¹.

Χάριν δὲ τῆς ἱστορίας εἰρήσθω ὅτι ὁ Βούλγαρος Στεφ. Ζαχάριεφ υποστηρίζει ὅτι τὸ *Πουλπουδένη* μετεπλάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτάτου Θορκοσλαυικοῦ (!) ὀνόματος *plüdiin-plovdiv* ².

IV

Plovdiv (Πλόβδηφ)

1) Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἐπλάσθη καὶ τὸ νεώτατον τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα *Plovdiv*, ὅπερ ἐπιβλήθην ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας διὰ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ κράτους εἶναι σήμερον τὸ μόνον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βουλγάροις. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1938 ἤρξατο καθιερούμενον καὶ εἰς τὴν διεθνή ἀλληλογραφίαν οὐδεμιᾶς ἐπιστολῆς γινόμενης δεκτῆς ἔξωθεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Philippopolis*. Ὁ Γ. Τσουκαλᾶς λέγει περὶ τούτου: «Τινὲς ἐβουλόθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν (1852) νὰ ἐπιβαρύνωσιν αὐτὴν ἀφυῶς καὶ μὲ ἕτερον ὄνομα καλέσαντες αὐτὴν *Πλόουδιν* καὶ ἐπὶ τὸ τεχνικώτερον γλώσσης ἀκατεργάστου *Πλόβδηφ*» ³. Ὁ ἱερεὺς Κ. Οἰκονόμος, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου φυλετικαὶ ἔριδες δὲν ὑπῆρχον μεταξὺ Γραικῶν καὶ Βουλγάρων, ζώντων, ἐν οἷς τόποις συνῶκουν, ἐν ἀγαστῇ ὁμοσίᾳ καὶ ἀδελφικῇ ἀγάπῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα

τίνῃ, οὐδὲ τὸ χάρις — χάρις. Ἄλλως τε τοπωνυμικοὶ σχηματισμοὶ τοιοῦτοι δὲν ἀπαντῶσι καὶ «μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ».

¹ Μνημονεῖον τοπωνυμῶν τινὰ εἰς *en* ἐκ τῶν ἐν χρήσει νῦν ἐν Βουλγαρίᾳ: Ἀβρεν, Μπέντεν, Γκέρρεν, Γκῆρεν, Ζέμεν, Κορίτεν, Κόστεν, Κότσεν, Λότζεν, Μέβδεβ, Πλέβεβ, Σοῦμεν, Πρέβερεν, Σλίβεβ, Στίκλεβ, Τέπλεβ, Βίτσεβ κτλ. Εἶναι κομῶν, ὄχυρῶν, ὀρέων καὶ πόλεων.

² *Zachariw St.*, Geogr.-istorico opissanie na Tatar-pazardjiskata káasy (ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς περιφερείας Τατάρ-Παζαρτζικίου), Β. ἐννε, ἔτ. 1870, σελ. 11.

³ Πᾶσαι αἱ φέρουσαι ἐπιστολαὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Philippopolis* ἄνευ προηγούμενης τινὸς ἀνακοινώσεως διὰ τοῦ τύπου ἐπισήμως ἐπιστρέφονται εἰς τὴν ἐξ ἧς προέρχονται χώραν, ἀτε πόλεως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μὴ ὑπαρχούσης ἐν Βουλγαρίᾳ.

⁴ Γ. Τσουκαλᾶ, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 16, σημ. ις'. ἔτ. 1852.

τοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεκτημένου τὰς γνωστὰς προνομίας ὑπὸ τὸν ἐπαχθῆ τῶν Τούρκων ζυγόν, ἀγνοεῖ ὅλως τῷ 1819 τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ*, εἰ καὶ μνημονεύει τὸ *Πουλπουδαίνη*.

Οἱ Ἕλληνες Φιλιππουπολίται ἀπέδιδον τὴν πλείσιν τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τοὺς περὶ τὸν λόγιον καὶ ἐθναπόστολον ἐξ Ἀβραδάλων (Κοπριφτίτης) Βούλγαρον Νάϊδεν Γέρωφ, τὸν πρῶτον διευθυντὴν καὶ διδάσκαλον τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει νεοπαγοῦς κεντρικοῦ Βουλγαρικοῦ σχολείου, οἵτινες ἐλάβευσαν αὐτὸ κατὰ Σλαυικὸν τύπον μεταβαλόντες τὸ προὔπαρξαν *Πλόουδιν* ¹ τοῦτο δὲ ἐποίησαν, ὅπως προσδώσωσιν ἐθνικὴν Βουλγαρικὴν χροιάν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν, ἣν ἐξέλεξαν ὡς κέντρον τῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν χειραφετήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀναγεννήσεως ἐνεργειῶν.

Οὗτοι βουληθέντες, ἵνα τοῦτο τὸ ἐκπνεῦσαν ὑπὸ τῆς φθίσεως ὄνομα προσαρμόσωσι καὶ εἰς τὴν ἔνεκα τῆς ἀρχαιότητός της βεβαρημένην οὖσαν ὑπ' ὀνομάτων Φιλιππούπολιν, ἐπεξεργασάμενοι τοῦτο ὅλαις φιλολογικαῖς αὐτῶν δυνάμεσιν ἐπὶ τὸ κανονικώτερον κατ' αὐτοὺς μετέφερον καὶ τοῦτο ἐποίησαν, ἵνα πέπλον οἴψαντες εἰς τὸ Πλόουδιν ἔνεκα τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ ἐκπνεύσεως τοῦ σκοποῦ ἐπιτύχωσι καὶ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἀρχαίαν κατ' αὐτοὺς Βουλγαρικὴν ὀνομασίαν προσαρμόσωσιν ὅθεν τὸ *Πλόουδιν* εἰς *Πλόβδηφ* ἐτεκμόνευσαν ². Περὶ δὲ τῆς κατὰ τοὺς ὀνοματοθετίας προσελεύσεως τοῦ ὀνόματος ὁ αὐτὸς Τσουκαλᾶς λέγει: «Τολμήσας τις εἶπε τοῦτο καὶ ἔγραψε βουλγαριστί. Ἐρωτηθέντες δέ τινες πόθεν τοῦτο ἔλαβον, οἱ μὲν εἶπον ὅτι οὕτω καλεῖ αὐτὴν βουλγαριστί ὁ γεωγράφος Πτολεμαῖος (!), οἱ δὲ, ἐπειδὴ πάντες οἱ τοῦτο ἀκούσαντες ἐγέλασαν, εἶπον ὅτι οὕτω καλοῦσιν αὐτὴν οἱ χωρικοὶ Βούλγαροι, ὧν ἡ μαρτυρία ἀξιοπίστως» ³.

Ὁ δὲ *Drinow* κατὰ τὸν *Jirecek* ⁴, ἀμφιβάλλοντα δικαίως περὶ τῶν λεγομένων του, λέγει ὅτι τὸ *Πλόβδηφ* μνημονεύεται πον τῷ 1636. Ἀναμφιβόλως ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ *Πλόβδιν* ἢ *Πλόουδιν*, περὶ ὧν προεργήθη, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ *Πλόβδηφ*. Οὐχ' ἦττον ἀστήρικτος φαίνεται μοι καὶ ἡ δισχύρισις τοῦ καθηγητοῦ μεσαιωνολόγου Ἰορδάνου Ἰβανῶφ

¹ Ἴδε ἄνωτέρω II καὶ Γ. Τσουκαλᾶ, Ἡ Σλαυοβουλγαρικὴ συμμορία, σελ. 27, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτ. 1859.

² Γ. Τσουκαλᾶ, Ἱστορ. περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, σελ. 56, σημ. ν'.

³ Αὐτόθι, σελ. 54, σημ. μη'.

⁴ *Jirecek*, Das Fürstenthum Bulgarien, Wien, ἔτ. 1891, σελ. 385, καὶ *Jirecek-Argyrow*, Ὁδοιπορικὸν Βουλγαρίας, βουλγαριστί, σελ. 133, σημ. 14, ἔτ. 1899.

περί της παλαιόθεν συνυπάρξεως παρά τοις Βουλγάροις τοῦ *Πλόβδην* παραλλήλως τοῦλάχιστον τῷ *Πλόβδην* βασιζομένη ἐπὶ δύο παρασημειωμάτων, ἀπερ αὐτὸς ἀνέγνω, τὸ μὲν ἐπὶ τετραευαγγελίου ἀπὸ τοῦ 1560 τῆς ἐν Ἀθῶ Ρωσικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, σημειωθὲν τῷ 7113 (=1605) ὑπὸ τοῦ ἐκ *Plovdiv* λαν ἁμαρτωλοῦ ἱερέως Ἡλία, ἡγουμενεύοντος τῆς μονῆς τοῦ ὁσιωτάτου Ἡσαίου, τὸ δὲ ἐπὶ ὥρολογίου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 τῆς μονῆς Χελανδαρίου, ἐν ᾧ δις μνημονεύεται τὸ ἐκ τοῦ *Plovdiv* τοπικὸν ἐπίθετον *Plovdivski* ¹.

Ἡ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ ὡς ἀληθοῦς ἐπιστήμονος ἀξιοπιστία ἀναμφιβόλως εἶναι ἀναμφισβήτητος, ἀλλὰ προκειμένου περὶ τοιούτων παρασημειωμάτων ἐν τῇ ᾧ ἢ ἐν τοῖς διαστίχοις παλαιοτέρων χειρογράφων δὲν δυνάμεθα ἀείποτε ἀσφαλῶς εἰς αὐτὰ νὰ πιστεύωμεν, διότι ἐνδέχεται νὰ παρασημειῶνται ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις μετὰ παλαιοτέρας χρονολογίας ὑπὸ ἐνδιαφερομένων ἀναγινωστῶν. Ἱστορικαὶ ὑποβολαὶ καὶ πλαστογραφίαι ἐξ ἐθνικῆς φιλοτιμίας δὲν σπανίζουσι παρά τισι τῶν συγχρόνων Βουλγάρων. Πείραν τούτου ἔλαβεν αὐτὸς ὁ καθηγητὴς ἐξ-ελέγξας τὴν ὑποβολιμαίαν ἐπιγραφὴν τὴν εὐρεθεῖσαν διῆθεν ἐντὸς τοῦ ἀποκαλυφθέντος τῷ 1905 τάφου τοῦ ὑστάτου ἐν Τυρνάβῳ Βουλγάρου πατριάρχου Εὐθυμίου ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς Πετριτσονίτισης (Βατοκόβου) ². Διὰ τὴν μὴ διαπιστωτὴν ὁμοιοτρόπως ὅτι καὶ τὸ ὄνομα *Plovdiv*, περὶ οὗ τασαίτος πᾶτατος ἐγένετο, εἶναι μεσαιωνικὸν Σλαβικόν;

2) Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διςχυρίσεως ἡμῶν ὅτι πρὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος τὸ ὄνομα *Πλόβδην* δὲν ὑφίστατο παρά τοις Βουλγάροις, ἐπαγόμεθα γραπτὰς μαρτυρίας αὐτῶν τούτων τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ αἰῶνος.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ προσηλυτισμοῦ τῆς καθολικῆς ἐν Φιλιππουπόλει προπαγάνδας (*liber confirmatorum* 1803—1812 ἔτ.) φέρεται: «Georgius Tuno, sacerdos vicarius apostolicus, confirmavi sequentes... Philippopolis, 13 Jul. 1803». Ἐν δὲ τῷ βιβλίῳ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς αὐτῆς

¹ J ord I v a n o w, Bălgarski starini iz Makedonia (=Βουλγαρικαὶ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ἀρχαιοτήτες).

² Ἐν τῇ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ὑποβληθείσῃ μακρᾷ ἐκθέσει ὑπὸ τῆς ἀποσταλείσης πρὸς ἐξέλεξιν τοῦ τε τάφου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιτροπείας καὶ ἀπαρτισθείσης ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Φίλωφ καὶ τοῦ μεσαιωνοδίου Ἰβανώφ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνεκρινώθη: «Ce qui concerne le tombeau decouvert en 1905 et attribué au dernier Patriarche de Tirnovo Euthymios, nos fouilles et recherches ont donné un résultat négatif. L'inscription slave, qui était trouvé dans le tombeau en 1905 par sa paléographie ne peut remonter aucunement au moyen âge; c'est

προπαγάνδας φέρεται τὸ Τουρκικὸν τῆς πόλεως ὄνομα *Filibe* ¹.

Ἐν ἐπιστολῇ γραφείσῃ βουλγαριστὶ ἐν Φιλιππουπόλει ὑπὸ τῶν προϋχόντων ἐν αὐτῇ Βουλγάρων Στογιάν Τζορμπιτζί καὶ Στογιάν Θεοδώροβιτς Τσιαλόγλου πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Ρήλα μονῆς κύριον Ἀγάπιον τῇ 12 Ἰανουαρίου τοῦ 1832, ἐν μὲν τῷ κεμένῳ ἡ πόλις ὀνομάζεται δις *Filibé*, ἐν δὲ τῷ τόπῳ τῆς χρονολογίας φέρεται *Filippopol* ².

Ἐν ἐπιγραφῇ ἀπὸ 19 Ἰουνίου 1834 γεγραμμένη ἐν τῷ ξενῶνι τῆς Βουλγαρικῆς μονῆς Ρήλας ἡ ἐπαρχία Φιλιππουπόλεως καλεῖται *Filibi-liskia eparchia* ³ καὶ οὐχὶ *Plovdivskia*.

Ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ Ζαχαρίου Χρήστου Ζωγράφου (ἀγιογράφου) ἐκ Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν Νεόφυτον διδάσκαλον ἐν Γαβρόβῳ τῷ 1836 Ἰουλίου 1 (ἀρ. 11), Μαΐου 10 (ἀρ. 13), Δεκεμβρίου 22 (ἀρ. 16), Μαΐου 31 (ἀρ. 21), Ἰουλίου 9 (ἀρ. 22), Μαΐου 23 (ἀρ. 27), Νοεμβρίου 21 (ἀρ. 29), Ἰουνίου 14 (ἀρ. 30), Αὐγούστου 23 (ἀρ. 31), Ὀκτωβρίου 1 (ἀρ. 32), ἐν τῷ τόπῳ τῆς χρονολογίας κάτωθι φέρεται πανταχοῦ τὸ Τουρκικὸν τῆς πόλεως ὄνομα *Filibé* ⁴.

Ἐν ἐπιστολαῖς ἐκ Φιλιππουπόλεως τῷ 1837 τοῦ Χρήστου Ν. Κύρου πρὸς τὸν διδάσκαλον κύριον Νεόφυτον εἰς Κοπρίφτισαν Δεκεμβρίου 2 (ἀρ. 2) καὶ Ζαχαρίου Χ. Ζωγράφου πρὸς τὸν ἱερομόναχον καὶ διδάσκαλον Νεόφυτον εἰς Γαβρόβον Ἰανουαρίου 14 (ἀρ. 3), Φεβρουαρίου 1 (ἀρ. 4), Μαΐου 10 (ἀρ. 5), ἐν τῷ τόπῳ τῆς χρονολογίας κάτωθι φέρεται τὸ ὄνομα τῆς πόλεως *Filibé* ⁵.

Ἐν ἐπιστολαῖς ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ Βούλκου Τοντώριτς πρὸς Νεόφυτον διδάσκαλον εἰς Κοπρίφτισαν τῷ 1839, Φεβρουαρίου 11 (ἀρ. 2), καὶ τοῦ Ζαχαρίου Χ. Ζωγράφου πρὸς τὸν αὐτὸν τῷ 1838 Δεκεμβρίου 26 (ἀρ. 3), ἐν τῷ τόπῳ τῆς χρονολογίας φέρεται τὸ ὄνομα *Filibé*, ἐν ἐπι-

une fabrication récente, acte de patriotisme fervent. D'ailleurs l'un des mystificateurs a avoué déjà sa faute». Ἰδὲ Bulletin de la société archéol. Bulg. Sophia, τόμ. II, ἔτ. 1911, σελ. 230.—Ὡσαύτως: Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Ὁ Στενίμαχος, σελ. 33, ἔτ. 1929 καὶ περὶ Κουκλένης καὶ τῆς φερωνύμου αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ λαογρ. καὶ γλωσσ. θρησκ. τοῦ θησαυροῦ, τόμ. Β', ἔτ. 1935—36, σελ. 37 § 16.

¹ M i l e t i t s c h, Naschite Pavlikiani (=οἱ ἡμέτεροι Παυλικιᾶνοι), Sbornik, τόμ. XIX, σελ. 315.

² Sbornik, τόμ. III, ἔτ. 1890, σελ. 398 ἐν τοῖς Materiali za istoriata na bulg. vizrazdane (=ἕλη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Βουλγαρικῆς ἀναγεννήσεως).

³ J i r e c e k, Βουλγαρικὸν ἡμερολόγιον ἔτους 1880, βουλγαριστὶ ἐν τῇ ἐφημ. Σοφίας Μί ρ, 20 Νοεμβρ. 1938, ἐπιφυλ. 75.

⁴ Sbornik, τόμ. IV, ἔτ. 1891, σελ. 621—641 ἐν τοῖς Materiali κτλ.

⁵ Αὐτόθι, τόμ. VII, σελ. 506 καὶ ἐξῆς.

στολή δὲ τοῦ Ἡλία Π. Ζ. πρὸς τὸν αὐτὸν τῷ 1839, Ἰουλίου 16 (ἀρ. 8) τὸ ὄνομα *Filipporol*¹.

Ὁ Κωνσταντῖνος Γ. Φωτεινῶφ² ἐν ἔτει 1843 ὀνομάζει ἐν τῇ γεωγραφίᾳ τοῦ τὴν Φιλιππούπολιν, εἰς ἣν ἀφιεροῖ δύο ὄλας σελίδας καὶ ἡς τοὺς κατοίκους ὑπολαμβάνει Βουλγαρικῆς μὲν καταγωγῆς, ἀλλ' ἑλληνοφώνους καὶ γραικομανεῖς, *Filipporol* (Trimont), τοὺς δὲ Φιλιππουπόλιτας *Filippopoltsi*³, ἐνῶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὀνομάζει καὶ διὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὀνόματος *Tsarigrad* (βασιλέων πόλιν). Καὶ ἐν ἔτει 1846 ὁ αὐτὸς ἐξακολουθεῖ ὀνομάζων τὴν πόλιν *Filipporol*, ἐνῶ τὴν Θεσσαλονίκην καλεῖ διὰ τοῦ βουλγαρικοῦ μόνον ὀνόματος *Solun*⁴.

Ἐν ἐπιστολαῖς Παζαρτζικιωτῶν προϋχόντων πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀλέξανδρον Ἐξάρχῳ τῷ 1848, Μαρτίου 30 (ἀρ. 6) καὶ τῷ 1849, Μαΐου 10 (ἀρ. 7) ὀνομάζεται ἡ πόλις *Filibé*, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν τῆς Φιλιππουπόλεως παρθεναγωγεῖον—*Filibeliisko zensko utschilische*⁵.

Ὁ Στέφ. Ζαχάριεφ, διδάσκαλος ἐν Παζαρτζίκῳ ἐν ἐπιστολῇ ἀπὸ ἔτους 1854 Μαρτίου 5, ἀνώνυμός τις ἐκ Κοπριφτίσης Ἀπριλίου 14 καὶ ὁ πρωτόπαπας Βασίλειος ἐκ Γαβρόβου ἐν ἔτει 1858 Μαρτίου 17 καλοῦσι τὴν πόλιν *Filibé* καὶ *Filibbé*, ὁ δὲ ἡγούμενος τῆς μονῆς Βατσκόβου Γαβριήλ ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ βουλγαριστὶ γεγραμμέναις ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει 1858, ἅτε πρὸς Βούλγαρον ἀπευθυνομένης, Ἰανουαρίου 13⁶ καὶ Ἀπριλίου 13 καλεῖ αὐτὴν *Filippouról*.

Ὡσαύτως ἐν τῇ διεξαγομένῃ ἑλληνιστὶ ἀλληλογραφίᾳ μεταξὺ τοῦ ἱατροῦ Στογ. Τσομάκῳ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Γεωργάκῳ βέη Τσαλίκογλου (υἱοῦ τοῦ Στογιάννου τζορπατζῆ Θεοδώροβιτς) εἰς Φιλιππούπολιν καὶ τἀνάπαλιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1858-1864 περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος πανταχοῦ ἡ πόλις ὀνομάζεται *Φιλιππούπολις*, οὐδὲ ἅπαξ δὲ *Πλόβδηφ*⁶. Ἦσαν δὲ οἱ ἀλληλογραφοῦντες στυλοβάται τῆς

¹ Αὐτόθι.

² Ἐκ μητρὸς Ἑλληνίδος Φιλιππουπολίτιδος καὶ πατρὸς γραικίζοντος ἀμπατζῆ ἐκ Σαμακιοῦ ἐξεπαιδευθὴ ἐν τῇ Ἑλλήν. κεντρικῇ σχολῇ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ εἶτα ἐν τῇ γυμνασίῳ τῶν Κυδωνιῶν καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ Σμύρνης. Διετέλεσεν Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κ. Γ. Φωτιάδης. Εἶτα προσχωρήσας εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σλαυζὴν προπαγάνδαν ἐγένετο συγγραφεὺς καὶ ἐκδότης περιοδικῶν.

³ Photinov, Obschtoe Zemleopissanie (=Γενικὴ γεωγραφία), Σμύρνη, ἔτ. 1843, σελ. 91-92.

⁴ Τοῦ αὐτοῦ, Liuboslovie (=Φιλολογία), ἔτ. 1846, σελ. 173.

⁵ Ivan Batakiev, Grad Tatar-Pazardjik (=ἡ πόλις Τ. Παταρτζικίου) ἔτ. 1923, σελ. 346.

⁶ J. Ivanov, Sbornik, τόμ. XXI, ἔτ. 1905 ἐν τοῖς documenti po nascheto vizrazdane (=ἑγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγέννησιν).

ἐκκλησιαστικῆς τῶν Βουλγάρων χειραφετήσεως ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνανήψεως καὶ πρόμαχοι ἐν γένει τῆς Βουλγαρικῆς ιδέας.

Ἐπὶ τέλους αὐτὸς ὁ ὀνοματοθέτης τῆς Πλόβδηφ κατὰ τὸν Γ. Τσουκαλᾶν¹ Νάϊδεν Γέρῳφ ἐν ἔτει 1857 ἐν ἐπιστολῇ τοῦ ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ 23 Αὐγούστου ὀνομάζει τὴν πόλιν *Filipporol*².

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1858 ἤρξατο πλέον καθιερούμενον εἰς τὴν πόλιν τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ* ὑπὸ τῶν λογίων καὶ ἐπισήμων Βουλγάρων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολογραφίας των. Οὕτως ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Στεφ. Ζαχάριεφ ταῖς ἐκ Παζαρτζικίου εἰς Φιλιππούπολιν ἀποστελλομέναις ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ πόλις ὀνομάζεται Πλόβδηφ. Ὡσαύτως ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Στ. Τσομάκῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1862, τοῦ Γ. Τσαλόγλου ἀπὸ τοῦ 1868, πεμπομέναις ἀπὸ Τσαρίγραδ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, τοῦ Γ. Γκροῦεφ ἀπὸ τοῦ 1862, τοῦ Χ. Δάνῳφ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τοῦ Σλάβῳφ ἀπὸ τοῦ 1868, τοῦ Κεσιάκῳ καὶ τοῦ Πουλέκῳ ἀπὸ τοῦ 1864 φέρεται πλέον ἀνεξαιρέτως τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ*³.

Ὡσαύτως καὶ ἐν προγενεστέραις ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰωακείμ Γκροῦεφ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν ἐν Παζαρτζίκῳ συνάδελφόν του διδάσκαλον Ζαχάριεφ καὶ τοῦ Τσομάκῳ ἀπὸ τοῦ 1859 φέρεται μόνον τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ*⁴.

Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ὅμως ἀλληλογραφίας των οἱ νεωτερισταὶ μὴ τολμῶντες καὶ βραδύτερον ἔτι νὰ ποιήσωνται χρῆσιν τοῦ ὀνόματος ὡς πάντη ἀγνωστοῦ ἔξω τοῦ ἑαυτῶν κύκλου, ἔγραφον μόνον τὸ *Φιλιππούπολις*. Οὕτω ἐ.γ. ἐν τοῖς ἐπισήμοις συγχαρητηρίοις τοῦ δήμου Φιλιππουπόλεως τῇ 4 Ἰανουαρίου τοῦ 1879 πρὸς τοὺς ἀπελευθερωτὰς τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ Ρώσους στρατηγούς Γκοῦρζον, Σουβάλῳφ, Δενδεβίλ, Κριάδνεφ, Βελιαμίνῳφ, Κάρτζῳφ καὶ ἄλλους φέρεται ἀείποτε τὸ ὄνομα *Philipporol*⁵.

3) Μετὰ τὴν μετονομασίαν τῆς Φιλιππουπόλεως εἰς *Πλόβδηφ* ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ καὶ ἡ ἐτυμολογία τοῦ καινοφανοῦς ὀνόματος· ἀντὶ δὲ νὰ ὁμολογηθῇ ἡ αὐθαίρετος μετασκευὴ τοῦ ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου ἡδὴ

¹ Γ. Τσουκαλᾶ, Ἡ Βουλγαροσλαβικὴ συμμορία κτλ. σελ. 27.

² Pisma iz arhivata na N. Gherov (—ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ν. Γέρῳφ), τόμ. II, ἔτ. 1914, σελ. 308.

³ J. Ivanov, Ἐνθ' ἄνωγ.

⁴ Georgiev, Materiali po tserkovna borba (=ἑλὴ ἀφορῶσα εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἀγῶνα) Sbornik, τόμ. XXIX, ἔτ. 1908, σελ. 263 καὶ ἐξῆς.

⁵ Obschtinski vestnik Plovdivski (=ἡμερησίς τοῦ δήμου Φιλιππουπόλεως), ἔτ. I, 17 Ἰανουαρίου 1930, ἀρ. 28-30, σελ. 4-5.

αἰῶνος ἀπαντῶντος παρὰ τοῖς Σλαύοις ὀνόματος *Πλόουν* εἰς *Πλόβδη* ὡς μᾶλλον σλαυοφανοῦς, ἐπεχειρήθη νὰ ἐτυμολογηθῇ ἀπὸ ἀρχαίου Θρακικοῦ ὀνόματος, ὅντος εὐχρήστου ἤδη ὡς ὀνόματος τῆς πόλεως πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος *Φιλιππούπολις*. Πρῶτος λοιπὸν ὁ ἐκ Παζαρτζίκου λόγιος διδάσκαλος καὶ φίλος τοῦ Ν. Γέρωφ Στέφανος Ζαχάριεφ, ὅστις ἐπρωτοστάτησε κατὰ τοὺς κατὰ τοῦ πατριαρχείου ἐκκλησιαστικούς τῶν Βουλγάρων ἀγῶνας, ἔλυσεν τῷ 1870 τὸν Γόρδιον τῆς ἐτυμολογίας δεσμὸν καὶ ἐκ τῶν πηγῶν τῆς νοσηρᾶς φαντασίας του ἀντλῶν ἔγραψε τὰ ἀξιωμακρινέστατα τὰδε: «Εἴτα ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν (!) ἀνεκαίνισε τὴν πόλιν Püldün (Plüdüin ἐκ τοῦ plodnii ἢ ἐκ τοῦ plodovito mesto=καρποβορθεοῦς τόπου ὀνομασθεῖσαν ὑπὸ τῶν πρώτων Ἰνδοσλαύων!) καὶ συνώκισεν εἰς αὐτὴν τοὺς ἀνὰ τὴν πεδιάδα διεσκεδασμένους Βεσσόνες καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν *Kolybé* (!). Μετὰ τινος δὲ χρόνου ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς Φίλιππος ἠναγκασμένος νὰ αἰτήται ἐκάστοτε στρατὸν παρὰ τῶν γειτόνων καὶ ὁμοεθνῶν του (!) ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων παρετήρησεν ὅτι αὐταὶ αἱ χώραι ἦσαν πλούσιαι εἰς χρυσόν, σίδηρον, μόλυβδον καὶ ἄλλα προϊόντα καὶ ἐξαπινάως ἐπιπεσὼν (!) κατὰ τῶν Θρακῶν ἐγένετο κύριος τῆς περιοχῆς τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ νῦν Χαρμανλῆ μέχρι τοῦ Μέσου ὄρους! (Ἀνθαίμου) καὶ ἤρυνε τὸ φρούριον τῆς πόλεως, κτίσας δὲ μεγαλοπρεπὴ τινὰ κτίρια μετωνόμασεν αὐτὴν *Filipow grad* (=Φιλιππου-πόλιν)»¹ καὶ οὕτως «ἡ *Püldün* βαθύτερον (!) μετετραπῆ εἰς *Plovdiv* διὰ τὴν εὐφωνίαν»² (!!).

Ὁ Tomaschek³ ὁμοῦς, ὁ Vassiljevsky⁴, ὁ Drinov⁵, ὁ Ν. Vladika⁶,

¹ St. Zachariw, "Ενθ' ἀνωτ. σελ. 7.

² Αὐτόθι, σελ. 11.—Ἀναμφισβητήτως ὁ Βούλγαρος ἀναγνώστης τοῦ προκειμένου χωρίου, ὁ μὴ δυνάμενος ν' ἀναδράμῃ εἰς ἐπιστημονικὰ καὶ ἀκριβῆ ἱστορικὰ ἐγχειρίδια, πρὸ παντὸς ἀλλόγλωσσα, μανθάνων ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος ἀνακτίσας τὴν πόλιν, τὴν φέρουσιν πρότερον σλαυικὰ ὀνόματα *Püldün* καὶ *Kolybé*, ὡς ἐβάπτισεν αὐτὴν μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὅλους αἰῶνας ὁ ἀφελὴς γραμματοδιδάσκαλος, μετωνόμασε *Filiprow-grad*, πιστεύει ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἕλλην βασιλεὺς καὶ πολιτικὸς ἦτο Σλαῦος καὶ ἐλάλει τὴν Σλαυοβουλγαρικὴν γλῶσσαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη Βούλγαροι λόγιοι παρατέμπουσιν ὡς εἰς διαυγῆ ἱστορικὴν πηγὴν εἰς τὸ σπουδαῖον (!) τοῦτο βιβλίον τοῦ διδασκάλου.

³ Tomaschek, Oesterr. Gymnasialzeitschrift, ἔτ. 1878, σελ. 206.

⁴ Vassiljevsky, Journal des russ. Unterrichts Ministeriums, ἔτ. 1882, σελ. 380.

⁵ Drinov, Nauka, τόμ. II, σελ. 355—358, ἔτ. 1882.

⁶ N. Vladika, Zapadna Bulgaria (δυτικὴ Βουλγαρία), ἐφημ. Φιλιππουπόλεως, ἔε. 1899, ἀρ. 6.

ὁ Kazarow¹, ὁ J. Ivanow² καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι λόγιοι καὶ γλωσσολόγοι Σλαῦοι ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα *Plovdiv* ἐκ τοῦ Ἰορδανείου Θρακικοῦ *Pulpudeva*. Ἀλλ' οὐδεὶς τούτων οὐδεμίαν γραπτὴν μαρτυρίαν, πλὴν τῆς ἀμφισβητήσιμου περὶ τῆς σλαυικῆς μεταφράσεως τοῦ ὀνόματος τῶν Φιλίπων διὰ τοῦ *Plüpdive*, ὡς προερεθήθη, ἠδυνήθη νὰ προσαγάγῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὀνόματος ἢ βαθμίδων τινῶν τῆς κλίμακος τοῦ μετασχηματισμοῦ αὐτοῦ ἐπὶ δεκατρεῖς καὶ πλέον αἰῶνας, καθ' οὓς πάντες οἱ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, Βυζαντινοὶ τε καὶ Εὐρωπαῖοι, οἱ περιηγηταί, οἱ ὑπομνηματισταί, οἱ λεξικογράφοι, ἡ ἐκκλησία καὶ αὐτοὶ οἱ προχριστιανοὶ Βούλγαροι ἡγεμόνες³ καλοῦσι τὴν πόλιν ὥσπερ σήμερον, *Φιλίπο(ύ)πολις* ἢ ἀπλῶς ἢ *Φιλίππον*, λατινιστὶ *Philippopolis*, τουρκιστὶ *Filib(b)é* καὶ σλαυιστὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς χειρογράφοις *Filiprow-grad*.

Ὅθεν λίαν εὐλόγως σημειοῖ ὁ Jirecek ὅτι φαίνεται αὐτῷ ἀνεξήγητος ἢ μετὰ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας νέκρωσιν ἀναβίωσις αὐτῆς τοῦ ὀνόματος *Pulpudeva* ἐν τῷ *Plovdiv*, μεθ' ὅλην τὴν φαινομένην συγγένειαν τοῦ προσημειωθέντος *Plüpdive* (*Plüpdin*) πρὸς τὸ *Plovdiv*, καὶ μάλιστα ἀκούοντος ὅπως οὖν γνωστοῦ καὶ παρὰ τοῖς ξένοις τοῦ Σλαυικοῦ τῆς πόλεως ὀνόματος *Ploodin-Plovdiv* ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος⁴. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ σοφὸς καθηγητὴς ὑπονοεῖ ὅτι οἱ ἀνακαλέσαντες εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν μέσάν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ ὄνομα *Plovdiv* ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος κακῶς ἐπραξαν μετασχηματίσαντες αὐτὸ εἰς *Plovdiv*. Ἀλλ' οὕτως τε ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος *Pulpudeva* εἰς *Plovdiv* καὶ κατὰ φωνητικούς ἢ γλωσσολογικούς νόμους φαίνεται λίαν τολμηρός. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου παρατιθέμεθα τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ὀνόματος *Ploodin* ὑπὸ τοῦ μεσαιωνοδίδου J. Ivanow καὶ τοῦ λογίου Ν. Vladika, μᾶλλον εὐλογοφανῆ τοῦ πρώτου, τὰ μάλιστα δὲ παράδοξα καὶ ἱστορικῆς ἀγνοίας καὶ ἀκρισίας ὄζοντα τοῦ δευτέρου.

4) Ὁ καθηγητὴς Ivanow ἐπὶ τῇ συντάξει νομοσχεδίου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ καθηγητοῦ Zankow μερὶ μετονομασίας 1500 ξενογλώσσων τοπωνυμῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Βουλγαρίας ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν

¹ G. Kazarow, Über die Namen der Stadt Philippopolis, Philol. Wochenschrift, Berlin, ἔτ. 1901, ἀρ. 50.

² J. Ivanow, Promena na selischnite nasvanie (=μετονομασία τοπωνυμῶν), ἐν τῇ ἐφημ. Μίρ Σοφίας, ἔτ. 1925, ἀρ. 7632.

³ Ἰδε: Beschevliev, Die griechische Sprache in den Urbulgarischen Inschriften, Annuaire du Musée national de Sophia, ἔτ. 1922—1926 σελ. 418, ὅπου ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἡγεμόνος Μαλαμίρ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Jirecek «ἐς Φιλίποπολιν».

⁴ Jirecek-Argyrow, Ὀδοπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 134, σημ.

τῶν ἀρμοδιῶν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἱστορικῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων Ἀγγιάλου, Μεσημβρίας καὶ Σφζοπόλεως πρὸς ἀποφυγὴν γελοιοποιήσεως τοῦ βουλγαρισμοῦ παρὰ τοῖς ξένοις ¹. Ὑποδεικνύον δὲ τὴν διὰ τῶν αἰώνων συντηρηθεῖσαν ὀνοματοθεσίαν τῶν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ τοπωνυμίων, ἅτινα εἶναι τετραπλᾶ, ἦτοι: α') τὰ διατηρηθέντα διὰ τοῦ χρόνου παλαιὰ ὀνόματα, β') τὰ μετασχηματισθέντα παλαιὰ κατὰ τύπον Βουλγαρικόν, γ') τὰ μεθερμηνευθέντα παλαιὰ εἰς τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ δ') τὰ καθαρῶς νέα Βουλγαρικὰ καὶ ἐπάγων παραδείγματα ἐπὶ τῆς διαίρεσεως ταύτης, συναριθμῶν ἐν τῇ πρώτῃ τάξει καὶ τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ* ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ *Πούλπου-δέβα*. Οἶον: α') Βερόη-Borui, Βέρροια-Ber, Δορόστορος-Drystyr, (Σιλίστρια), Πούλπου-δέβα-Plüpdin-Plovdiv, Σκοπί-Scopie, Θεσσαλονίκη-Solun, Βησσαπύρα-Baschikarovo ², Διάμπολις-Dübbilin-Jambol, Ναῖσσός-Nisch, Ἀδριανούπολις-Odrin ³, Ratiaria-Artsar κτλ. β') Σερδική-Sredets, Ἀρμονία-Ramen-Raven, Στρουμὸν-Struma, Καστορία-Kostur, κτλ. γ') Προβάτον-Ovets, Γυναικόκαστρον-Zensko, Ἀγχιον ὕρος Sveta-gora, Μαύρη θάλασσα-Tcherno-more, Ἐδεσσα-Voden, Κεφυλληνία-Glavnitsa κτλ. καὶ δ') Κνιάζονο, Ferdinandovo, Klimentino κτλ.

Οὕτω κατὰ τὸν ἐπιστήμονα μεσαιωνοδίφην τὸ τυμβωρυχθὲν μετὰ δέκα τρεῖς αἰῶνας ἐν τῷ προειρημένῳ ἐπιστημονικῷ Κροάτῳ Jorandes συγγράμματι ὄνομα *Πούλπου-δέβα* εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ *Πλόβδηφ* διατηρηθὲν μέχρις ἡμῶν. Ἰσως εὐλογοφανεστέρα θὰ ἦτο ἡ τοῦ ὀνόματος

¹ Δυστυχῶς δὲν ἐκέκτητο τὸ ἐπιστημονικὸν θάρρος νὰ συμβουλεύσῃ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἱστορικοῦ τῆς πολυπαθοῦς Φιλιππουπόλεως ὄνομα, ἀφοῦ ἤδη ἐξέλιπον πάντῃ οἱ λόγοι τῆς μετονομασίας αὐτῆς εἰς *Πλόβδηφ*, τῆς πόλεως οὗσης σήμερον τελείως Βουλγαρικῆς. Ἐκτὸς ἂν ὑπολαμβάνῃ ὅτι τὸ ὄνομα *Πλόβδηφ* ἔχει ἱστορικωτέραν σημασίαν τοῦ *Φιλιππουπόλεως* διὰ τοὺς Βουλγάρους, διότι πρέπει νὰ υπομνήσῃ αὐτοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ ἐθνικούς τῶν προγόνων τῶν ἀγῶνας, οἵτινες ἠρξάντο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ τοῦ νέου τῆς ἡμέρας ὀνόματος.

² Οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἐπιχωρίων ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ *b a s c h - k a g a u l* (πρῶτον, κύριον φυλακεῖον), διότι πρὸ αἰῶνος καὶ πλέον ἐν τῇ τόπῳ κεῖται ἡ κώμη ἣτο ὁ κυριώτερος στρατιωτικὸς σταθμὸς ἡ φυλακεῖον πρὸς προφύλαξιν τῆς πόλεως Παζαρτζικίου ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ληστῶν Κυρτζαλίδων. Ἄλλοι ἐκ τοῦ *b a s c h - k i u r* (=πρῶτη, πρώτης τάξεως πεδιάς). Οἱ δὲ κάτοικοι Τοῦρκοι ἐκ τοῦ *b a s c h - k a g a l i ü* (μαύρη κεφαλή), διότι ἔφερον ἄλλοτε μαῦρα καλύμματα (σιαλμάδες) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁμοίως καὶ ἐτέρα παρακείμενη κώμη ὀνομάσθη *A d j i l a r e*, διότι οἱ κάτοικοί τῆς ἔφερον *a l a d j a* (=ποικιλόχρῳμα καλύμματα). Ἴδε, *B a t a k l i e w*, "Ενθ' ἀνωτ. σελ. 43.

³ Μᾶλλον ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ μετασχηματισμοῦ *E d r i n é - E d i r n é* Ἀδριανού.

κατάταξις εἰς τὴν δευτέραν τῶν προρρηθεισῶν τῶν τοπωνυμίων τάξεων, διότι ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ θὰ ἦτο εὐκολώτερος κατὰ νόμους φωνητικούς τῆς γλωσσολογίας, ἥς οὐδὲν ἐνίστε ἀπατηλότερον, εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ, προκειμένου περὶ ὀνοματικῶν σχέσεων καὶ ἐτυμολογιῶν ¹. Μήπως καὶ ὁ *Lelewel* ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀρχαίων φύλων τῶν Κοράλλων, τῶν Κρωβύζων, τῶν Τριβαλλῶν καὶ τῶν Βησσῶν δὲν ἀνευρίσκει τὰ ὀνόματα τῶν Σλαβικῶν φύλων *Gorali*, *Krivitses*, *Drehvali* ἢ *Derevlien* καὶ *Vessen*; ² Οὕτω καὶ τὸ Ἰορδάνειον *Πούλπου-δέβα* θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μετασχηματισθῇ εἰς τὸ Σλαβικόν *Πλόβδηφ* κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἴσως κλίμακα ἐπὶ τοῦ χάρτου: 1) Πούλπου-δέβα, 2) Πλούπου-δέβα, 3) Πλούπδεβα, 4) Πλούβδεβα, 5) Πλώβδεβα, 6) Πλόβδηβα ³, 7) Πλόβδηβ ἢ Πλόβδηφ. Ἡ κατάβασις ὅμως ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν ἐσχάτην τῆς κλίμακος βαθμίδα χρήζει ἄλματος καὶ εἶναι κινδυνώδης ἀπειλοῦσα συντριβὴν, ἐλλειπουσῶν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ βαθμίδων καὶ ἂν ἔτι προσαρμόσωμεν παρὰ τῇ τρίτῃ βαθμίδι *Πλούπδεβα* τὸν τοῦ Σλαύου μεταφραστοῦ μετασχηματισμὸν τοῦ ὀνόματος *Φίλιπποι-Plüpdive*.

5) Ὁ δὲ λόγιος N. Vladika γράφει περὶ τοῦ ὀνόματος *Πλόβδηφ* ταῦτα: ⁴ «Ἀμφότερα ταῦτα τὰ ὀνόματα (Φιλιππούπολις καὶ Πλόβδηφ) εἶναι ἀρχαῖα. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ ἀφηγοῦνται ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, ὁ πατὴρ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κυριεύσας τὴν πεδιάδα τοῦ Ἑβρου, ἐπέταξε καὶ ταύτην τὴν πόλιν, ἣν ὀνόμασε *Φιλιππούπολιν*. Τὸ πρῶτον τῆς πόλεως ὄνομα ἀποκαλύπτει ἡμῖν ὁ Γότθος ἱστορικός Jorandes, ἀκμάσας τὸν ἕκτον αἰῶνα, λέγων ὅτι ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τὴν Θρακικὴν φυλὴν τῶν Βησσῶν, οἵτινες ἐκάλουν αὐτὴν *Πούλπου-δέβα*, ὡς οὖσαν ἀφιερωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς *Σαμοδήβας*, θεᾶς τῆς πλεύσεως ⁵. Ἐγὼ συμφωνῶ μετὰ τῆς Ἀκαδημείας τῆς Βιέννης εἰς τὸ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἶναι *Πλόβδηφ* (!), διότι εἰς τὰς θεὰς τῶν ἡμετέρων προγόνων οἱ σημερινοὶ χωρικοὶ δίδουσι τὸ ὄνομα *Σαμοδήβα*, οὐχὶ *Δέβα*, ὡς ἅπαντ' ἐν τῇ Σανσκριτικῇ. Οὕτω ἀμφότερα τὰ ὀνόματα *Φιλιππούπολις*

¹ Ἴδε καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γλωσσολόγου καθηγητοῦ Mladenow γραφέντα περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος *Βούλγαρος* ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ *b o u l a m a t s - b o u l a s c h i k* (φύρδην μείδην) ἐν τῇ ἐφημ. Σοφίας *Μίρ*, ἔτ. 1927, ἀρ. 8033, κινήσαντα παρὰ πᾶσι τὸν γέλωτα μετὰ τῆς ἀγανακτήσεως.

² Ἴδε G. L e j a n, *Ethnographie de la Turquie d'Europe*, Gotha, ἔτ. 1881, σελ. 6.

³ Κατ' ἀνταλλαγὴν χρόνου συλλαβῶν ω—ε εἰς ο—η.

⁴ N. V l a d i k a, "Ενθ' ἀνωτέρω.

⁵ Διὰ τὴν τοῦ κειμένου διαστροφὴν ἴδε τὸ χωρίον τοῦ Jorandis ἀνωτέρω I, § 1.

καὶ Πλόβδηφ εἶναι ἐξ ἴσου προσφιλῇ ἡμῖν¹, οὐδαμῶς δὲ Ἑλληνικά». (!)

Ἀπορίας ἄξιον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι, πῶς ἀνὴρ λόγιος, ἐπιτηδεύων γνώσεις ἱστορικὰς καὶ γλωσσολογίας ὀλισθαίνει εἰς τοιαύτας ἱστορικὰς ἀνεπιστάσις καὶ γλωσσολογικὰς παραδοξολογίας, ὥστε τοὺς μὲν Βησσούς, τὸ ἀρχαῖον μέγα Θρακικὸν φύλον, νὰ ὑπολαμβάνῃ προγόνους αὐτοῦ τ. ἔ. Σλαύους ἢ Βουλγάρους, τὸ δὲ ὄνομα Φιλιππούπολις οὐδαμῶς Ἑλληνικόν. Καὶ ὅμως ἀναμφισβήτητον τυγχάνει σήμερον καὶ ἐν παντὶ ἱστορικῷ ἐγχειριδίῳ εἶναι γεγραμμένον ὅτι οἱ μὲν Σλαῦοι, οἵτινες τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀναστασίου εἰσέβαλον καὶ ἐπέδραμον τὸ Βυζαντιανὸν κράτος τῷ 499 μετὰ τῶν Οὐννων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Θράκην μετὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων καὶ τῶν Οὐννων, ἦτοι κατὰ τὸν ἔκτον μ. Χ. αἰῶνα (ἀπὸ τοῦ ἔτους 540 μ. Χ.), οἱ δὲ Βούλγαροι, οἵτινες ὑπὸ τὸν Ἀσπαρούχ ἐν ἔτει 659—660 διέβησαν τὸν Ἰστρον ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου, ἐγκατέστησαν ὁριστικῶς εἰς τὴν κάτω Μοισίαν τῷ 679, παραχωρηθεῖσαν αὐτοῖς ἀνωτέρω βίᾳ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ πολλῶ ὕστερον ἀναμειγμένοι μετὰ Βλαχικῶν στοιχείων κατὰ τὸν δέκατον μόλις αἰῶνα ἤρξαντο ἐξαπλούμενοι ἐπὶ τῶν νοτίων τοῦ Αἴμου ὑπορειῶν, ἐπὶ τοῦ Μέσου ὄρους (Ἀνθαίμου) καὶ τῆς Ροδόπης², ἡ δὲ λέξις Φιλιππούπολις καὶ τῷ ἀκρῷ δακτύλῳ γενοσαμένῳ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι γνωστόν ὅτι ἀναγίνεται ἐκ τοῦ Φίλιππος (= φίλος τοῦ ἵππου, οὐ φίλος τὸν ἵππον καὶ τοῦ ποταμοῦ).

Ἀλλὰ περὶ τούτου διὰ μακρῶν ἐλέχθησαν ἄλλοτε τὰ δέοντα, ὅτε ἐδόθη ἡ προσήκουσα ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Βλαδίκαν ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου Χασιώτου³. Νῦν πρόκειται περὶ τῆς γλωσσολογικῆς καὶ κριτικῆς θρασυτητος τοῦ δι᾽ ἰσχυριζομένου ὅτι πάντως τὸ Ἰορδάνειον Πουλπου-δέβα ἦτο Πλοφδέβα ἢ Πλοφδήβα, ἐξ οὗ τὸ σημερινὸν Πλόβδηφ, διότι ἡ πόλις ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν Σλαβικὴν θεότητα τῆς πλεύσεως Plovdiva (ἐκ τοῦ pleo=πλέω καὶ diva=θεᾷ) πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ὅπερ ἐκφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ σύγχρονοι ἡμῖν Βούλγαροι χωρικοὶ καλοῦσι καὶ σήμερον τὰς θεὰς τῶν προγόνων των, τ. ἔ. τῶν ἀρχαίων Θρακῶν Σαμοδήβας !!!⁴

¹ Ἀξιέπαινος ὁ ἀνὴρ τοῦλάχιστον, διότι πρὸς τῷ Π λ ό β δ η φ δέχεται νὰ προσπαθῇ καὶ τὸ Φ ι λ ι π π ο λ ι ς, ὡς προσφιλὲς ὁσαύτως ὄνομα αὐτῷ.

² Πρβλ. J i r e c e k, Das Fürstenthum Bulgarien, σελ. 48.

³ Ἴδε Χ (α σ ι ώ τ ο υ Ε ὕ γ.), Πλόβδηφ ἢ Φιλιππούπολις, ἐνθ' ἀνωτ.

⁴ Αὐταὶ αἱ ἱστορικαὶ καὶ γλωσσολογικαὶ ἀνεπιστάσις καὶ παραδοξολογίαι εἶναι ἀσημάντοι παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς τοῦ διδάκτορος Gantscho Tzenoff ἐν διαφόροις αὐτοῦ μελέταις, ἐκδιδομέναις βουλγαριστὶ ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχεσι καὶ ἐν τοῖς γερμανιστὶ ἐκδιδομένοις ἔργοις αὐτοῦ: Geschichte der Bulgaren und der anderen Südslaven von der römischen Eroberung der Balkanhalbin-

6) Τὸ ὅτι ὁ νομοθέτης Ν. Γέρωφ μετέπλασεν, ὡς προεργήθη, τὸ γνωστὸν ἤδη αὐτῷ ἐκ τῶν Ὀδοιπορικῶν Plovdiv εἰς Plovdiv κατὰ τὸν τύπον τῶν Σλαβικῶν τοπωνυμῶν εἰς -en, -on ἐν Ρωσία, ὅπου ἐξεπαιδεύθη

sel bis zum Ende de XI Jahrh. ἔτ. 1935.—Die Abstammung der Bulgaren und die Urheimat der Slaven, ἔτ. 1930.—Gothen oder Bulgaren, quellenkritische Untersuchung über die Geschichte der alten Skythen, Thrakier und Makedonien, ἔτ. 1916. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου παρατιθέμεθα ἐνταῦθα σταχυολογοῦντες τὰ κυριώτερα πρὸς κατάδειξιν εἰς τοὺς Ἑλλήνας τοῦ τρόπου τῆς ἐν εἰκοστῷ αἰῶνι καλλιέργειας τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τινῶν Βουλγάρων, καὶ δὴ λειτουργήσεως ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς σχολῆς ἐν τῇ πανεπιστημίῳ Σοφίας, ὅπερ εὐτυχεῖ ἔχον καθηγητὰς τιμῶντας τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐφαμιλλοὺς τῶν ἐν ἄλλοις πανεπιστημίοις συναδέλφων των.

Ὁρμώμενος ἐκ τῆς γνώμης ὁ Tzenoff, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ προοίμῳ τοῦ βιβλίου του γράφει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας κάτοικοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαφανισθῶσι μετὰ τῆς γλώσσης των ἢ ν' ἀφομοιωθῶσι πρὸς τοὺς βραδύτερον ἐπελθόντας εἰς τὰς χώρας των λαοὺς καὶ ὅτι οἱ Θρακῆς καὶ Μακεδόνες εἶναι οἱ Σκύθαι τῶν ἀρχαίων, τ. ἔ. αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι οἱ οἰκοῦντες σήμερον ταύτας τὰς χώρας, πειράται διὰ χωρίων εἰλημμένων ἐκ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ διὰ τῶν συγχρόνων τοπωνυμῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι:

οἱ Κιμμέριοι ἔζον πλησίον τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, καὶ ὁ Κιμμέριος Βόσπορος εἶναι αὐτὸς ὁ Θρακικὸς Βόσπορος» (σελ. 8). αἱ λέξεις Ημιατῖα, Μαιατῖα καὶ Μακεδονία, εἶναι ταυτοσημοὶ τοῦ Μακεδονίᾳ παραγομένου ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ M a i k a ἢ M a k j a, (οὗ ὁ συνήθης τύπος M a k e=μήτηρ) καὶ τοῦ d o n i e n καὶ «ἡ Μαιωτὶς λίμνη εἶναι τὸ Θρακικὸν πέλαγος». (σελ. 12).

οἱ Σκύθαι, ἐφ' οὓς ἐπῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος, ἦσαν γείτονες τῶν Ἀχαιῶν, ἐπομένως Μακεδονικὸς λαός, ὥστε ὁ Καύκασος ἦτο Θρακικὸν ὄρος· ἄρα οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἐπλανήθησαν θέντες τὴν Σκυθίαν ἐν τῇ νοτίῳ Ρωσίᾳ καὶ παρὰ τῇ Καυκάσῳ· ἡ Σκυθία ἔκειτο ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ. (σελ. 38).

οἱ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ μνημονευόμενοι ποταμοὶ τῆς Σκυθίας Λύκος, Ὁαρις, Τάναϊς, Ὑργης εἶναι οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ Ἀλιάκμων, Vardar (Ἀξιός). Στρυμών, ὁ δὲ Μάρις (Μαρίτσα) ὁ Ἐβρος τῆς Θράκης, καλούμενος Ἰστρος παρὰ ταῖς ἐκβολαῖς του, ὃν ζεύξας ὁ Δαρεῖος διέβη (σελ. 22).

ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ κατοικοῦν Σκύθαι (σελ. 17).

οἱ Οὐννοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Θρακῆς (σελ. 62).

ἡ Βουλγαρικὴ μυθολογία σχετίζεται πρὸς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον (σελ. 63).

ἡ Τροία ἦτο Βουλγαρικὴ χώρα κειμένη ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ.

τὸ ὄνομα Ὀμηρος εἶναι ἀρχαία Βουλγαρικὴ λέξις παραγομένη ἐκ τοῦ o m i r ἢ o m e r (=διὰ τὴν εἰρήνην) καὶ σημαίνει ἐ γ γ ὕ σ ι ς π ρ ὸ ς εἰ ρ ῆ ν η ν. ὁ Ὀρφεὺς διασφύζεται σήμερον ἐν τοῖς Βουλγαρικοῖς λαϊκοῖς ἔρμασιν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ufren, Orfen, Orphen, Orpju κτλ. (σελ. 156).

οἱ Κίμβροι, Οὐννοι καὶ Ἐνέτοι ἢ Σλαῦοι, τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ἐκ τῆς Παφλαγονίας διὰ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου διηλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν» (σελ. 38) καὶ ἄλλα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Τούτων

(πρὸς Κίεβ, Azow, Kraton κτλ.), οὐδεμίαν τοῦ Ἰορδανείου Pulprudena γνῶσιν ἔχων, τρανὴ ἀπόδειξις εἶναι καὶ τὸ ὅτι κατ' ἀρχάς ἐσκόπει νὰ μετονομάσῃ τὴν πόλιν οὐχὶ *Plovdiv*, ἀλλὰ *Plovdiön*, ὅπερ εἶχε γνωστῇ με-

δὲ πάντων τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι οἱ σημερινοὶ Βούλγαροι εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀρχαῖοι Σκύθαι-Θράκες-Μακεδόνες παρὰ τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας, αἵτινες πᾶσαι εἶναι πλάναι καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων τούτων ἔθνων εἶναι αὐτὴ ἡ σημερινὴ Βουλγαρικὴ, ὥσπερ μαρτυρεῖται ἐκ τῶν τοπωνυμίων.

Παρατιθέμεθα δὲ χάριν τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης καὶ ὀλίγας ἐτυμολογίας λέξεων ἐκ τοῦ ἀνθρόνος τοῦ διδάκτορος.

Ὁ α ῥ ο ς (Ἀξίος) ἐκ τοῦ v a r (Vardar), v a r ü = Θέρμη. Θερμός, ὅθεν ἑλληνιστὶ αἱ Θέρμαι (Θεσσαλονίκη).

Κ α β ἄ λ λ α ἐκ τοῦ K o l i b a (φορβάς), ὅθεν τὸ ἑλληνικὸν κ α β ἄ λ ο ς. Ξ ἄ ν θ η ἐκ τοῦ S k e t s c h a - S c a n d z a.

Ν α κ ο λ ί α, ἡ παρὰ Στράβωνι (XII, 8, 12) μνημονευομένη τῆς Φρυγίας πόλις, συνώνυμος τῇ σημερινῇ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς Πρέσπας κειμένη κόμη N a k o l e z καὶ ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ n a (ἐπὶ) καὶ τοῦ k o l (πάσσαλος) σημαίνουσα ἡ ἐπὶ πασσάλῳ ν' ἐκ τούτου καὶ τὸ Ἡροδότειον Κ ο λ ο σ σ α ῖ.

Οἱ Τ ρ ῶ ε ς, οἱ μεταγενέστερον κληθέντες Β ο ῦ λ γ α ρ ο ι, διασφύζονται ἐν τῷ ὀνόματι Τ ρ ο j a n, ὅπερ φέρει νῦν κόμη τις ἐπὶ τοῦ Αἰμου καὶ πλεῖστοι ὁδοὶ καὶ δίοδοι ἐν Βουλγαρίᾳ. (Ἐννοεῖται ὅτι ταῦτα τὰ τοπωνύμια οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸ Τρῶες, διεφύλαξαν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀντοκράτορος Τραπεζανῶ, ὅστις ἐκ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μοισίας κατεσκευάσθησαν πόλεις, ὁδοὶ, ἀκτὲς, ὁδοὶ κτλ.).

J a n i n e (Ἰωάννης) ἐκ τοῦ J a n u s, ὅθεν καὶ τὸ Νεοελληνικὸν Γ ι ἄ ν ν ι ς, διότι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ Γ ι ἄ ν ὅ ς ἐκαλεῖτο Ἀ π ὅ λ λ ῳ ν (σελ. 126 κτλ. κτλ.).

Ὅτω δὲ διδάκτωρ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος G. Tzenoff διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν του φώτων προθυμεῖται νὰ μὴ ὑπολειφθῇ τοῦ πρὸ αἰῶνος σχεδὸν ἀκμάσαντος γραμματοδιδασκάλου Κ. Φωτεινῶφ, ὅστις ἐθέσπισεν ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα καὶ νέα ἔθνη εἶναι καθαρῶς Σ λ α υ ι κ ἄ: οἱ Ἑ τ ρ ο ῦ σ κ ο ι εἶναι Ρ ῶ σ ο ι' ὁ Ρωμαῖος Ν ο υ μ ἄ ς Π ο μ π ῖ λ ι ο ς κατὰγεται ἐκ τοῦ Σ λ α υ ι κ ο ῦ ἔ θ ν ο υ ς' ὁ Ὀμηρικὸς Ἀ χ ῖ λ λ ε ῦ ς ἦτο Σ κ ῦ θ η ς-Β ο ῦ λ γ α ρ ο ς' οἱ Π ἄ ρ θ ο ι, οἱ Ρ α ι τ ο ι ἦσαν Σ λ α ῦ ο ι' ὁ Λατῖνος ἱστορικὸς Α ἰ β ῖ ο ς γεννηθεὶς ἐν Παδοῇ ἐγεννήθη ἐν Σ λ α υ ι κ ῇ χ ῳ ρ ᾳ' οἱ Β α σ τ ἄ ρ ν α ι ἦσαν οἱ Σ λ α ῦ ο ι B é s t r i a n i, οἱ Β η σ σ ο ι' οἱ Σ λ α ῦ ο ι- B e s s i, οἱ Σ κ ο ρ δ ῖ σ κ ο ι οἱ S c o r o d u s c h t s i, οἱ Ἑ ρ ο υ λ ο ι εἶναι οἱ Γερμανικοὶ Σ ἔ ρ β ο ι (Cherusci-Chercisci-Chervci-Servite-Srevistes)' ὁ Ἀ ρ μ ῖ ν ο ς ἦτο Γερμανὸς Σ ἔ ρ β ο ς, οὗ τὸ Σλαβικὸν ὄνομα ἦτο J a r m e n i i, ὁ Ἑτροῦσκος βασιλεὺς Π ο ρ σ ῆ ν α ς ἦτο ὁ Σλαβὸς P o r g h e n, ὁ Ἀ ρ ι ὀ β ῖ σ τ ο ς εἶναι ὁ J a r o n i t κτλ., κτλ. ("Ide, Schischmanow, Shornik, τόμ. XI, ἔτ. 1894, σελ. 715, K. G. Fotinow).

Πάν σχόλιον παρέλκει περὶ τῆς διὰ τοιούτων ἱστορικῶν διαστροφῶν καὶ μυθοπλασιῶν πνευματικῆς τροφῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν Βουλγάρων. Ὁ θεὸν δικαιοῦτα ὁ τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστημίου καθηγητῆς Moutafciw κρίνων ἐν τῇ Byzant. Zeitschrift τόμ. XXXVI, ἔτ. 1936, σελ. 431—445 τὸ ἔργον τοῦ Tzenoff Geschichte der Bulgaren μετ' ἀγανακτήσεως ὑποδεικνύει ὅτι διὰ τοιούτων πα-

ταῦ τῶν φίλων καὶ ὁμοϊδεατῶν του πρὶν ἢ ἀποκρυσταλλωθῇ ἡ γνώμη του περὶ τοῦ *Plovdiv*. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ δύο πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν τοῦ φίλου του Ἰβάν Σόπωφ ἐκ Καλοφεριού τῆς μὲν ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1850, ἐν ᾗ συγχάριρει αὐτῷ ἐπὶ τῷ ἐπικειμένῳ διορισμῷ του ὡς διδασκάλου ἐν

ραδοξολογῶν καὶ ἀλογιστῶν μεταβαλλουσῶν τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν εἰς ἀ ν ε σ τ ρ α μ μ ῆ ν ἐπιστήμην (verkehrte Wissenschaft) ἀντὶ ἐθνικῆς ὀφελείας, ὡς νομίζεται, μεγίστη ἐθνικὴ ζημία προσγίνεται.

Ὅσον ἀφορᾷ ὁμως εἰς τὰς ἱστορικὰς διαστροφὰς καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀνεπιστάσιαν ὑπερέβαλε τοὺς πάντας ὁ δημοσιογράφος Σ. Σαγκῶφ, διευθυντῆς καὶ ἐκδότης τῆς ἐφημ. Vetschernia Posta (Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος) ἐν Σοφίᾳ, ὅστις ὄργανον ὄν τοῦ Μακεδονικοῦ κομιτάτου ἡστραπεν, ἐβρόντα, συνεκῆκα τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ἀρθρογραφίας του καὶ συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ ἀνθελληνικὸν ἐν τῇ χώρᾳ κίνημα τοῦ 1906. Ἐν τῷ ἐκδοθέντι πρώτῳ τόμῳ τῆς Βουλγαρικῆς τοῦ ἱστορίας (Bulgarska istoria, Bolg-Koubrat, σελ. 157 εἰς 40ν ἔτ. 1923, Sophia, μετ' εἰκόνων) κοσμοῦσης τὴν βιβλιοθήκην παντὸς ἀνεπτυγμένου Βουλγάρου, ἡ ἱστορία, ἡ γεωγραφία, ἡ ἐθνολογία, ἡ γλωσσολογία, ἡ χρονολογία καὶ ἡ ἀρχαιολογία πλήττονται ἀνηλεῶς καὶ ἀκρωτηριάζονται, ὥστε καταδειχθῇ ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν οὐχὶ Τουρανοὶ, ἀλλὰ Ζένδοι, τ. ἔ. Ἰρανοὶ. Ὅτω δὲ ὁ πρωτότυπος οὗτος ἱστορικὸς, ὅστις τὰς περὶ Βουλγάρων καὶ ἄλλων ἔθνων εἰδήσεις καὶ μαρτυρίας τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων καὶ ἐκφέρει τὴν Ἑλληνικὴν συγγραφὴν καλεῖ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως κ ο υ - φ ο λ ο γ ῖ α, συνεκρίναμε καὶ τοὺς ἐξέφωκε πολυτελῶς τὴν μεγίστην ἱστορικὴν κομπολογίαν ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἐξετυπώθησαν πρὸς διαφώτισιν παντὸς περὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἐμφανισεως του ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀκούσατε.

Οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸν Σαγκῶφ ἦσαν τὸ μέγιστον τοῦ κόσμου ἔθνος, διότι περιελάμβανον τοὺς Θράκας, Μακεδόνας, Σκύθας, Κιμμερίους, Κέλτας, Γότθους, Οὐννους, Σλαῦους, Ἑρῶλους, Νορμανδούς, Βουργουνδίους, Ἀγγλους καὶ ἄλλα φύλα. Κατῆλθον ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς βορείου θαλάσσης καὶ τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν εἰς τὰς κατεχομένας ὑπ' αὐτῶν νῦν χώρας, ἀφ' ὧν πρότερον περιεπλανήθησαν εἰς πᾶσας τὰς χώρας τῶν Ἀρίων, ἦτοι εἰς τὴν Βακτριανήν, ὅπου ἦτο ἡ πρώτη κοιτὴς τῶν νοτίως τῆς Κασπίας θαλάσσης ἡ Β o l g, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, εἰς τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Αἴγυπτον πέρα τοῦ Καρνάκ μέχρι Ἀβησσυνίας, ὅπου ἡ πόλις Α b o b a εἰς τὴν βορείον Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Ἰβηρίαν (Bragaria), εἰς τὰς γερμανικὰς κεντρικὰς χώρας (Borgerland), εἰς τὴν Ἑσπερίαν δηλ. τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ Βέλγιον (Bolgia), εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Ἀγγλίαν (Bolgi), εἰς τὴν Οὐγγαρίαν (Uniland) κτλ., κτλ. ("Ide τὸν προσηρημένον ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου χάρτην τῆς Εὐρώπης καὶ μικρᾶς Ἀσίας, ἐν ᾗ εἶναι κεχαραγμένη ἡ πορεία τῶν Κελτοκιμμερίων Βουλγάρων).

Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ὀλιγίστας ν ο σ τ ι μ ἄ δ ε ς, κατὰ τὸν σοφὸν Κοραῆν, ἐκ τοῦ βιβλίου πρὸς θυμηδίαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τὴν δέουσιν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου.

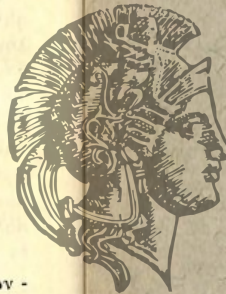
Ζ ἄ μ ο λ ῆ ς: ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ Cam-boy-cin (=μόνος-θεός-υἱός), σελ. 137.

Plovdiou, τῆς δὲ ἀπὸ 16 Ὀκτωβρίου 1850, ἐν ᾗ εὔχεται αὐτῷ ἔτη Μα-
θουσύλεια ἐπὶ τῷ διορισμῷ του ἐν *Plovdiou* (τρὶς ἐπαναλαμβανομένῳ)
πρὸς πραγμάτωσιν τῶν Βουλγαρικῶν ἰδεωδῶν ἐν τῇ Βουλγαρικῇ ποτε
ταύτῃ πόλει ¹.

Ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ 1940, Ἀθήνησι

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Σ α β α ὠ θ : ἐκ τοῦ *Cam-boy* (=μόνος θεός), σελ. 137.

Ἀ τ ῖ λ α ς : ἐκ τοῦ Βοιωτικοῦ Ἀτῆλᾶ (=Ἀθηνᾶ).

Ὡσαύτως οἱ διοικητικοὶ τίτλοι τῆς τῶν ἀρχαίων Βουλγάρων (Μυρμηδόνων -
Κιμμερίων) ἱεραρχίας *Τ α ρ χ ι ν ᾶ*, *Τ α ρ χ ᾶ ν*, *Κ ᾶ ν*, *Κ α ν ᾶ ς*, *Τ ᾶ ρ*, εἶναι
πάντες Βοιωτικοὶ διαλεκτισμοὶ προερχόμενοι ἐκ τοῦ *Β ο ι ω τ ᾶ ρ χ η ς*, σελ. 90.

Ἀ γ χ ῖ α λ ο ς : ἐκ τοῦ Κελτοσλαβικοῦ *A n g e l o - U n g e l o - O n g e l o*
ἐκ τοῦ *A n g l e* (=γωνία ἐξέχουσα), σελ. 143.

Μ ε σ η μ β ρ ῖ α : ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ *N e c e b y r* (=πορ-*Iber*, πορ *Evra*,
ρίς,=ἄκρα τοῦ Ἐβρου), σελ. 143.

Θ ρ ε π τ ὸ ς (ἄνθρωπος), ἀξίωμα παρὰ τοῖς προχριστιανοῖς Βουλγάροις
ἡγεμόσιν, ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς λέξεως *treb-treba-potreba-potreben* (=ἀναγκαῖος).

P o e t (=ποιητὴς βουλγαριστί) ἡ λέξις εἶναι Θρακοελληνικὴ καὶ οὐχὶ ἡ λα-
τινικὴ *p o e t a*=ποιητής, σελ. 157.

Τὰ παρὰ τῇ Σούμλα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας τῶν Βουλγάρων πρωτευούσης Πλί-
σκας (κιονόκρανα, στοαί, ἀψίδες, τοῖχοι) εἶναι παρηκμαστός ρυθμοῦ τῶν ἐν τῷ
Καρνάκ τῆς Αἰγύπτου ναῶν, ὁπόθεν ὠρμήθη τὸ πολεμοχαρὲς τῶν Ἐρούλων φῦ-
λον (Βουλγάρων) σελ. 152 κτλ. κτλ.

¹ Ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ ἀρχείου Γκροῦεφ, ἐνθ' ἄνωτ.—Περὶ τοῦ ὀνόματος
Π λ ὁ β δ η φ ἔγραψέ τινα καὶ ὁ ἔγκριτος δικηγόρος Φιλιππουπολίτης Ἀλέξανδρος
Κ. Πέεφ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μνημονευθέντων ἀρχείων τοῦ Νάϊδεν Γέροφ ἐν τῇ
ἐφημερίδι τοῦ δήμου Φιλιππουπόλεως, ἀρ. 202—203, σελ. 8—6, 30 Ἰουν. 1937.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ